

Aquest número de la revista *NEXE. Debats Valencians*, dedicat a la projecció exterior de la societat valenciana, coincideix amb la celebració del centenari de l'Exposició Regional Valenciana de 1909. Dissortadament, aquell certamen ha tingut molt mala sort entre els valencians. Ha estat menyspreat tradicionalment per una part de la classe intel·lectual i acadèmica del país, mentre que la majoria dels habitants de la ciutat de València no en coneixien més que un dels edificis que hi van sobreviure: el Palau Municipal, obra d'estil neogòtic de l'arquitecte Francesc Mora. No cal dir que fora de la capital, el record d'aquella Exposició és pràcticament nul. Errònia visió, perquè la participació activa del nucli industrial d'Alcoi o de les empreses agràries exportadores de Castelló va ser més decisiva del que es pensa. L'Exposició Regional de 1909, vista cent anys després, hauria de ser motiu d'orgull i satisfacció. Fou una mostra vitalista d'allò que la societat valenciana de principis de segle XX podia fer. Potser no és científicament demostrable, però en l'inici de cada centúria els valencians hem hagut d'enfrontar-nos a una sèrie de reptes de considerable magnitud; si més no, des de fa quatre-cents anys. En 1609, data que també ara commemorem, l'expulsió de la població morisca supervivent de la conquesta catalanoaragonesa del segle XIII va somoure les bases demogràfiques i econòmiques del Regne. En 1707 la batalla d'Almansa va posar fi les llibertats forals del país i va uniformitzar usos i

costums a la manera castellana, per culpa de l'odiós *Decreto de Nueva Planta* de Felip V. En 1808 València i el seu territori va esdevenir escenari de la confrontació europea entre les forces napoleòniques i les nacions resistents i tauler de joc, també, dels moviments modernitzadors afrancesats i del conservadorisme més ranci. A principi del segle XX, la celebració de l'Exposició Regional Valenciana de 1909 va ser més que un certamen burgés i benestant. Cal interpretar aquella exposició com la resposta regeneracionista —*resorgimentale*, segons l'estil italià— i regionalista de la societat valenciana, davant un segle que s'anunciava difícil i, alhora, esperançador. L'Exposició Valenciana de 1909 va ser un episodi polièdric, no sempre coherent, massa vegades frustrat, però sens dubte fou el primer acte de masses d'aquest país, que va donar exemple del que la societat valenciana podia ser, dels seus límits geogràfics reals —les terres des de Castelló fins a Alacant, molt abans que es constituïra cap mancomunitat, regió o comunitat autònoma— i fins i tot de la defensa de la dignitat del valencià com a llengua de cultura i de comunicació. L'Exposició de 1909 fou una mostra del millor que València podia oferir al món, però també d'allò que Europa i el món en general podien oferir a València...

En 2009, a principis del segle XXI, els valencians ens enfrontem, com a societat, a un nou repte, seguint aquella seqüència

dels cicles dels cent anys. Estem en un moment d'incerteses i d'incògnites. Quin paper jugarem en el nou escenari europeu? Quin paper volem tenir els valencians a Espanya? Com ens enfrontarem als reptes de la globalització, del multiculturalisme, de la immigració? Com eixirem de la crisi econòmica i d'un cert esgotament del model de la construcció i el turisme de masses? En aquest escenari, molt semblant al del 1909 —quan tot canviava a Espanya i més que havia de canviar a Europa amb l'esclat de la Gran Guerra del 1914—, cal reconèixer el vigor de la societat valenciana, les coses que s'han fet bé i la força dels instruments que ens han permés competir. Cal reflexionar i dir també en veu alta quines coses hem fet equivocadament i també quines decisions, dels que governen, han estat errònies o pitjor encara s'han deixat de prendre. Però sense un mínim d'optimisme, de confiança en nosaltres mateixos, no eixirem del túnel ni veurem mai la llum.

Aquest nou número de *NEXE. Debats Valencians* vol aportar, cent anys després de l'Exposició de 1909, una reflexió plural sobre la projecció exterior de la societat i la cultura valenciana, tant històricament com en el moment actual, reconeixent els encerts i proposant canvis d'orientació. Com sempre, això es fa d'una manera respectuosa i sense el mal que tant es nota darrerament entre alguns sectors de la intel·lectualitat valenciana: l'autocita i l'autoreferència. *NEXE. Debats Valencians* vol ser, en canvi, casa

de tots i escenari de joc d'idees diferents, com diferents són les orientacions dels col·laboradors d'aquest número. El lector interessat hi trobarà tres instruments de projecció exterior de primera magnitud al servei de l'economia i la societat valencianes: el port, la fira mostrar i la pròpia cultura. Alberto Català, president de la Fira ens mostra la vocació internacional de l'economia valenciana i la importància de les infraestructures, però també dels intangibles que representa la «visibilitat» d'una societat en l'aparador de l'economia exterior. Rafael Aznar, president de l'Autoritat Portuària de València, una de les més esmolades armes de globalització de l'economia de casa nostra, ens presenta la projecció internacional del port de la capital valenciana. I Ascensió Figueres, presidenta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, recorda al lector que si la Fira i el Port són dues potes absolutament necessàries per a l'economia valenciana, el paper de la llengua pròpia i de la cultura valenciana no ho és menys per a sobreviure com a societat. Ans al contrari, en un món global són precisament els trets locals, l'autoestima i la incorporació de la tradició cultural pròpia al bagatge que l'exterior ens aporta els instruments d'equilibri i de confiança en el futur que, juntament amb infraestructures de tot tipus, ens permetran competir de forma sòlida i estable.

Després d'aquest trident de la projecció exterior valenciana, cal destacar el diàleg que Francesc Roca, professor d'economia

a la Universitat de Barcelona, i Rafael Blasco, conseller d'Immigració i Ciutadania de la Generalitat Valenciana, mantenen a dues veus sobre la importància dels valencians en el món. El primer, Francesc Roca, destaca les individualitats històriques, des d'Arnau de Vilanova fins a Tomàs Llorens, de Francesc de Borja a l'arquitecte Rafael Guastavino, de l'escultor Tolsà a Joan Fuster. I ens aporta algun fet poc conegut, com ara que la multinacional finesa Nokia va fer servir els compassos de l'obra *Gran Vals* del vila-realenc Francesc Tàrraga — qui, per cert, va morir fa cent anys — per a la sintonia clàssica dels seus mòbils. Rafael Blasco, per la seua part, se centra en els 300.000 valencians de la «diàspora», en els compatriotes que estan fora de casa. Blasco ens enumera també, amb exactitud, alguns dels canvis succeïts a casa nostra, com ara la forta immigració exterior recent. I ja que parlem de canvis, el professor de la Universitat de València Gil-Manuel Hernández relata, en un excel·lent article, les transformacions que la societat valenciana ha experimentat als darrers anys i les conseqüències que se'n deriven. Les seues pàgines són d'obligada lectura per a reflexionar sobre el futur que ens espera i especialment destinades als qui promouen debats en la nostra societat muntats, de vegades, sobre visions pretèrites, alienes a aquests canvis. Juan José Iribas, agudíssim observador de la realitat valenciana, desplega la realitat d'una economia complexa, ens parla de les correccions que caldria fer sobre el

model actual i aposta de manera decidida pel terciari avançat, per la captació del talent i du a casa nostra algunes de les reflexions del nord-americà Richard Florida. Precisament des de la costa oest dels Estats Units, Vicent Sos, vicepresident de Netik Llc., ens comenta un dels factors que més preocupen els homes i dones que fem *NEXE. Debats Valencians*: la cohesió de la societat valenciana i la cohesió com a factor de progrés, d'estabilitat, de complicitat i de capacitat de compartir uns principis mínims sobre els quals projectar l'acció exterior. Una mirada exterior, intuïtiva i sintètica és la que ens ofereix, des de Madrid on és delegat, Enric Juliana, adjunt a la direcció del prestigiós diari *La Vanguardia*. Precisament el títol de l'article de Juliana és «València revisitada». Això és el que la nostra societat necessita... En paraules d'un dels articulistes, «en aquest moment de canvi i incertesa econòmica, la societat valenciana ha de buscar fórmules per reinventar-se i veure l'oportunitat que tenim davant per redefinir el nostre model de creixement». Reinventar-se sobre les bases sòlides que aporta la nostra cultura, la nostra llengua, la nostra economia, la nostra societat...

Un repte estratègic, un repte intemporal. Com fa cent anys els homes i dones del 1909, les generacions del 2009 hem de saber desplegar les nostres potencialitats amb un objectiu comú i compartit: aportar a l'exterior el millor de nosaltres per a poder absorbir, de fora, el millor del món.

AVANÇANT

AMB TU,

AVANÇANT

AMB EL MÓN

INTERCANVI AMB
UNIVERSITATS DE
PRESTIGI DE TOT EL MÓN.
2300 ESTUDIANTS REBUTS
I 1458 ENVIATS EN EL
CURS 2007/2008.

SUÈCIA, ALEMANYA,
ITÀLIA, FRANÇA, XILE,
REGNE UNIT, POLÒNIA,
DINAMARCA, BÈLGICA,
IRLANDA, HOLANDA,
FINLÀNDIA, ÀUSTRIA,
ARGENTINA, NORUEGA,
EUA, MÈXIC, HONGRIA,
REPÚBLICA TXECA,
TURQUIA, COLÒMBIA,
BRASIL, PORTUGAL,
GRÈCIA, LITUÀNIA.

UNIVERSITAT
POLITÀCNICA
DE VALÈNCIA

València revisitada

ENRIC JULIANA RICART Periodista

Podria ser un d'aquells girs teatrals que tant agraden als mediterranis. Podria ser una més de les astúcies que periòdicament es despleguen al tauler peninsular. Podria ser un artífici la lleu obertura valenciana cap al nord. I si fóra, fins i tot, una calculada ficció o un ardit, seria veritat. Perquè hi ha en aquest moviment, encara en esbós, encara incipient, encara provisional, encara insegur, un diàleg inquiet amb la realitat venidora.

La inquietud valenciana és tan certa com la perplexitat catalana —deixem-ne hui

tranquil l'emprenyament. Des de fa mesos, els principals dirigents empresarials del País Valencià o Comunitat Valenciana —doble llenguatge, doble joc; per què no?—, insisteixen amb gran claredat expositiva en la urgència de l'eix o corredor mediterrani.

Diaris feroçment anticatalanistes fins a dates molt recents, comencen a publicar càlides invitacions a la germanor i estadístiques molt precises sobre les moltes mercaderies que les empreses catalanes i valencianes es compren i es venen al llarg de l'any.

És un desgel lent. Tímidament, molt tímidament, persones amb responsabilitats importants en la política cultural valenciana s'atreveixen a parlar del català i del valencià com d'una mateixa llengua; una mateixa llengua que hauria de tindre dos noms, dos autoritats i dos estàndards, diuen. Doble denominació i marca per a un mateix idioma, per què no?

Amb molta cautela es va articulant una certa obertura valenciana, que podria resumir-se de la següent manera: ens interessa fer coses amb els catalans i creiem que als

Cal tornar a València. Amb la mirada molt atenta, sense prejudicis, sense inèrcies, cap a la societat menys malenconiosa d'Espanya.

La crisi econòmica imposarà grans reajustaments en el quadre peninsular. I en el futur escoltarem parlar molt de l'eix mediterrani. Sorgiran nous interessos i noves narracions.

catalans també els interessa fer coses amb nosaltres. Podríem ser més amics, però que no ens facen passar per l'adreçador del catalanisme. Barcelona no serà mai la nostra capital. Podem tindre interessos en comú, però cadascú a sa casa.

D'interessos en comú, n'hi ha. L'eix o corredor mediterrani és hui el més evident de tots. És un assumpte ferroviari. Metàl·lic. Tangible. I cartogràfic. Es tracta de construir una línia de tren d'ample europeu que reduisca els temps i els costos del transport de mercaderies a l'immens mercat continental. L'abaratiment d'aquests costos és fonamental per a les empreses que aconsegueixen eixir amb vida de l'actual turbulència econòmica. El futur de la Ford

d'Almussafes potser depén d'aquesta línia ferroviària, si no és ja massa tard. Ha de ser més ràpid i més barat dur els cotxes a Europa. I les motos. I els teixits, les taronges, les sabates. I les importacions orientals. A hores d'ara, no fa falta molta imaginació per a comprendre el calibre de l'aposta.

Tren, cabotatge i carretera. Major agilitat en el transport, per a consolidar els ports de València i Barcelona com a grans receptors del tràfic marítim de la Xina, l'Índia i l'Orient Mitjà. El principal competidor està més al sud: el port d'Algesires, situat a l'eix vertical que connecta Andalusia amb Madrid, després amb Vitòria —la decisiva Y ferroviària basca— i després amb la França atlàntica. Mapes, mapes.

És fàcil entendre aquesta nova cartografia. És quasi evident. Per què ara les urgències? Molt senzill: el col·lapse del negoci immobiliari està esvaint la ficció d'una València exclusivament vinculada al Gran Madrid i hostil a Catalunya fins a l'eternitat. Aquest binomi està hui tan en crisi com la crisi mateixa. És el moment del doble joc i de la doble aposta. Així estan les coses descarnadament mediterrànies. Deliciosament mediterrànies.

Per un corredor ferroviari també poden circular les mercaderies culturals. I les idees. Un espai compartit per valencians i catalans sembla possible. Un espai amb doble joc, amb doble llenguatge, amb molts interessos creuats i amb no poques contradiccions. Un espai ambigu. Per què no?

El compromís interior per als valencians de l'exterior

RAFAEL BLASCO CASTANY Conseller d'Immigració i Ciutadania de la Generalitat Valenciana

Prop de tres-cents mil valencians no residixen a la Comunitat. Eixa xifra a penes suposa un huit per cent del total de les persones nascudes al nostre territori; fet que prova la identificació dels valencians amb la seua terra; i el seu desig, tan majoritari, de viure-hi. I encara que és cert que es tracta d'unes xifres i percentatges que són conseqüència directa de l'evolució socioeconòmica de la Comunitat en les últimes dècades, potser la dada per ella mateixa no explica suficientment eixa vinculació tan intensa amb la terra.

Existix, sens dubte, una profunda sincronització dels valencians amb el seu escenari natal. Que es veu reforçada pel fet que quasi la mitat dels valencians que no viuen a la Comunitat ho fan molt a prop: a les limítrofes o veïnes Catalunya, Balears i Múrcia.

Ara bé, cal no oblidar que cada vegada hi ha més mobilitat, i que hi haurà més valencians treballant i vivint en altres ciutats i països, com a conseqüència lògica d'una economia mundial com més

va més globalitzada. Sense oblidar-nos de la importància gradual que té el marc comunitari europeu. Esta tendència, a més, ja la ratifica el fet que en els últims sis anys el nombre de valencians residents a l'estranger ha augmentat un 12%, passant dels 51.000 que hi havia en 2002 als 57.000 actuals.

Els 290.000 valencians que no viuen a la seua terra contrasten amb els 1.740.000 ciutadans de la Comunitat que no han nascut ací. Això representa un saldo net

favorable a la nostra demografia d'1.450.000 habitants. És a dir, sense la presència tan beneficiosa d'eixos nous valencians, alguns no tan nous perquè fa dècades que estan en esta terra, la nostra Comunitat no tindria els actuals cinc milions d'habitants, que ja els sobrepassa, sinó 3,3 milions de persones, que arribarien als 3,6 milions si afegirem els valencians que no viuen en la seua Comunitat.

Dels 1.740.000 habitants valencians que no van nàixer en la Comunitat, 900.000 ho van fer a la resta d'Espanya, i la seua procedència és molt diversa, si bé destaquen els contingents dels castellanomanxecs (246.000) i dels andalusos (216.000). També

amb xifres significatives hi ha els murcians (70.000), catalans (60.000) i els procedents de Castella i Lleó (57.000).

Estos nous ciutadans valencians s'han integrat perfectament a la Comunitat, i també són objecte de la política del Consell, que col·labora en les activitats que exercixen les cases regionals que aglutinen moltes d'estes persones. Sobre este particular, cal indicar que el Govern valencià acaba d'aprovar el Decret 172/2008, de 14 de novembre, pel qual es crea el Consell de Cases Regionals de la Comunitat Valenciana.

Els altres 840.000 habitants que no van nàixer en la Comunitat són els immigrants,

una xifra que ja suposa quasi el 17 per cent de la població total de la nostra autonomia, que és un dels territoris de tot Europa amb major incidència de la població immigrant. I la primera percentualment, entre les cinc més grans i poblades d'Espanya.

La nostra Comunitat ha incorporat uns 700.000 immigrants en a penes huit anys, cosa que suposa un increment que solament igualen els Estats Units d'Amèrica. En eixe període, hem passat de tindre xifres molt minses d'estrangers, a quasi duplicar la mitjana de la població immigrant d'Alemanya, Regne Unit o França, països que fa mig segle que són destinació tradicional de la immigració.

Naturalment, la presència dels immigrants a la nostra Comunitat, ens ofereix mirades noves sobre els emigrants valencians que viuen a l'exterior. La immigració ens porta a l'emigració. Cara i creu d'una experiència crucial en les persones i en les famílies. Experiències, d'altra banda, que sempre han existit, en tots els temps, i que continuaran el seu camí en el món futur.

Fet que ens porta a recordar una precisa frase d'Octavio Paz: «el món modern va començar quan l'individu es va separar de sa casa, de la seua família i de la seua fe per a llançar-se a l'aventura a la recerca d'altres terres o de si mateix». I això, naturalment, sense renunciar a la perso-

na que u va ser abans de prendre esta decisió. Perquè modernitat és mixtura. És obrir-se als altres. A altres formes d'estar en el món. La immigració és un camí, bé que quasi sempre forçós, cap a eixa modernitat. La immigració és un esdeveniment social que forma part de la construcció de la nova societat mundial a la qual estem abocats i que, sens dubte, donarà lloc a una humanitat nova. Un nou escenari de convivència que, com tots, també serà modificat en el futur. Perquè això és la vida de l'ésser humà i la vida de les societats.

Lògicament, hem de fer constar una dada de tipus geogràfic entre els valencians que

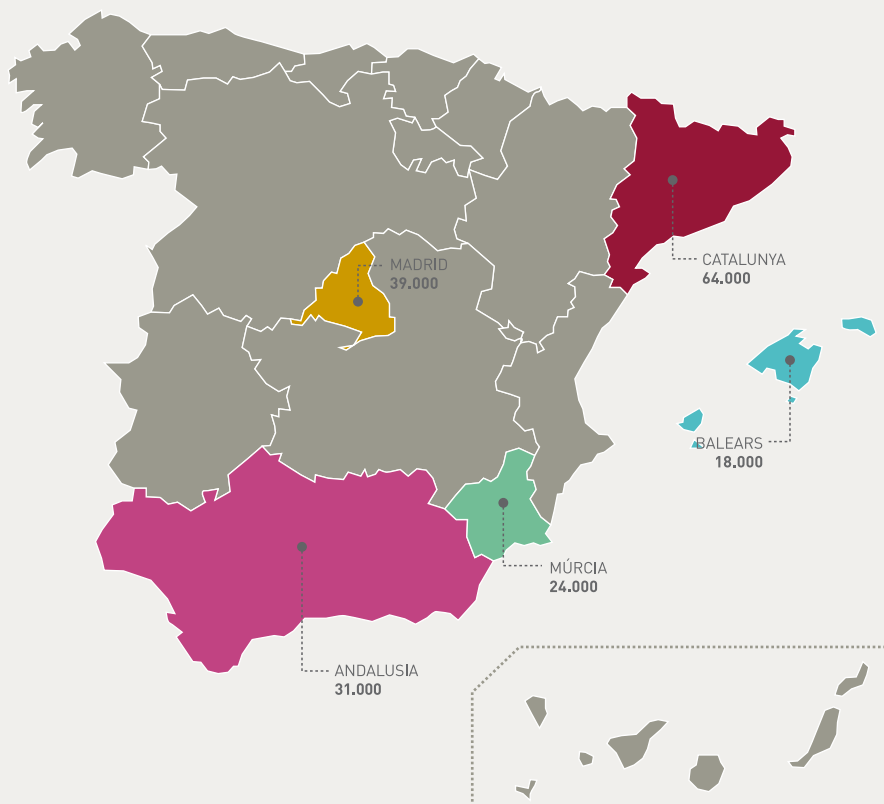
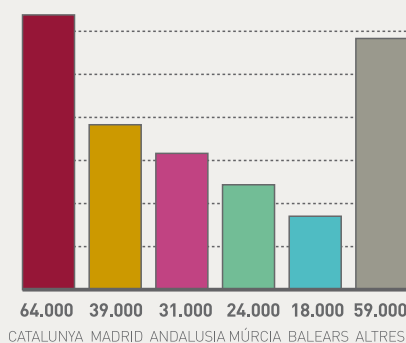
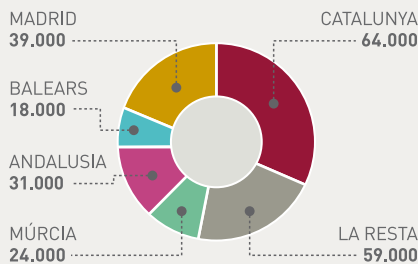
no viuen a la Comunitat: hi ha valencians que residixen a la resta d'Espanya i uns altres que viuen a l'estranger.

Aquells que residixen a la resta d'Espanya són 235.000 valencians. Eixes persones es concentren, fonamentalment a Catalunya (64.000), Madrid (39.000), Andalusia (31.000), Múrcia (24.000) i a les Balears (18.000). Els altres valencians (59.000) es distribuïxen per les altres dotze comunitats i les dos ciutats autònomes.

Eixes dades revelen que la gran majoria dels valencians que viuen en altres comunitats, ho fan en territoris limítrofs amb la Comunitat, o relativament pròxims, com

Valencians que resideixen a Espanya

235.000

Madrid. Això, sens dubte, minora notablement la sensació de llunyania. És diferent el cas dels valencians que viuen a Galícia, Astúries, el País Basc, Cantàbria, Navarra, Canàries, Extremadura o l'altiplà del Duero. On la sensació d'estar lluny de la Comunitat és molt més intensa, per diferents raons. Però també és cert que, cada dia més, les comunicacions, el nivell de vida, els mitjans de comunicació i la mateixa evolució de la societat reduïxen la incidència de la sensació de ser foraster.

Com a prova d'això, el fet que hi ha poques cases regionals valencianes a la resta d'Espanya. Concretament n'hi ha 16, de les quals set estan ubicades a les Balears (5) i Catalunya (2). A la resta d'Espanya hi ha una casa regional cada díhuit mil valencians aproximadament, mentre que a l'estranger la proporció baixa a un centre valencià cada dos mil dos-cents valencians.

És important indicar, així mateix, que s'està produint un lleu increment en l'eixida dels valencians cap a altres comunitats espanyoles. És un procés sostingut en el decurs del qual, i en els últims dotze anys, vint mil valencians han abandonat la Comunitat cap a altres autonomies espanyoles.

Quant a valencians censats a l'estranger, n'hi ha 56.954. I ací també ens trobem, com amb els valencians que viuen a la resta d'Espanya, davant d'un procés d'increment i no de disminució. En els últims sis anys, el nombre de valencians residents a l'estranger ha augmentat en un dotze per cent. I cal afegir que, encara que molt lleugerament, creix més de pressa el percentatge de valencians que es desplaça a l'estranger que el que ho fa a la resta d'Espanya.

La immensa majoria dels valencians que hi ha a l'estranger, quasi el 97 per cent,

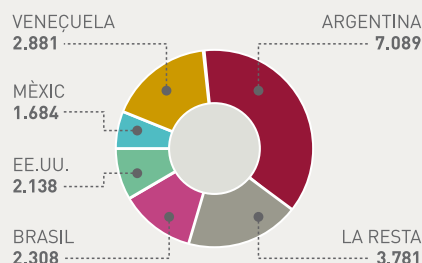
viuen o bé a Europa o a Amèrica. A Europa residixen 35.359 valencians dels quals quasi la meitat ho fan a França, amb 17.113 persones. També destaquen Alemanya, amb 5.403, Suïssa amb 4.661 i el Regne Unit amb 2.906 valencians. Les restants 4.276 persones nascudes a la Comunitat es distribuïxen pels altres països europeus.

A Amèrica viuen 19.881 valencians, dels quals quasi la meitat ho fan a Argentina, on residixen 7.089 persones. A esta república, i a prou distància, la segueixen Veneçuela amb 2.881 persones; Brasil amb 2.308, Estats Units amb 2.138 i Mèxic amb 1.684 valencians. Els restants 3.781 valencians que viuen a Amèrica es distribuïxen per les altres repúbliques del nou continent.

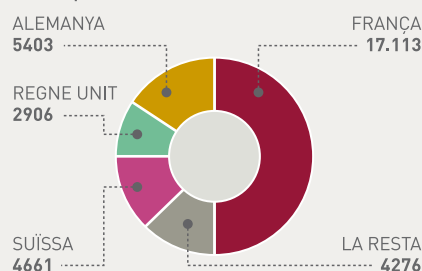
Els valencians a l'exterior han complit el destí de tot immigrant: continuar sent fidels a la seua identitat d'origen, i abraçar

Valencians censats a l'estranger

Amèrica

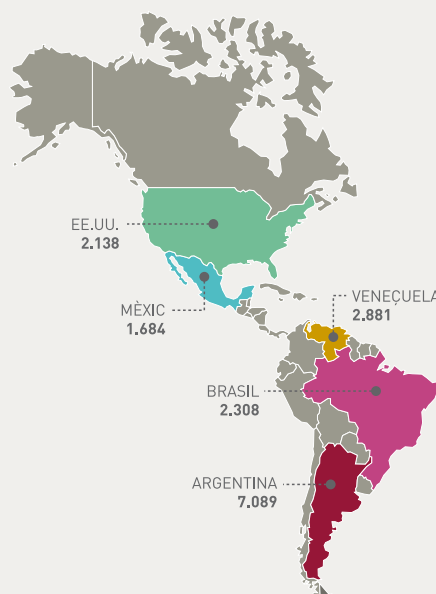

Europa

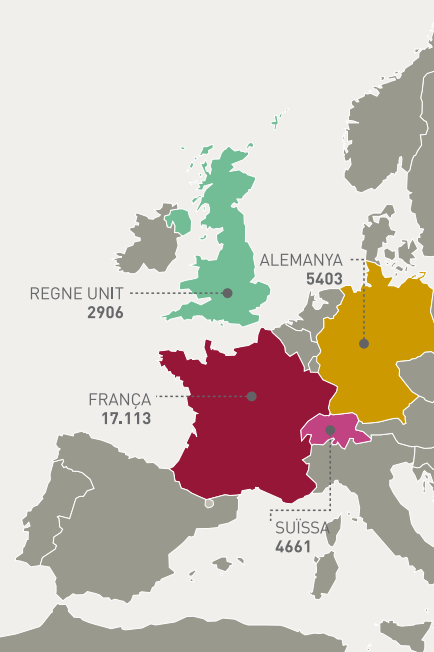
Valencians censats a Amèrica

19.881

Valencians censats a Europa

35.359

i créixer en el si de la identitat que els va proporcionar el país d'acollida. Eixe diàleg fecund, complex i admirable és el cor de l'experiència migratòria.

El Govern valencià té molt en compte els quasi 57.000 valencians que viuen a l'exterior i que, com hem vist, creixen any a any, encara que en un percentatge moderat. La Llei 11/2007, de 20 de març, de la Generalitat, de Comunitats de Valencians a l'Exterior, com també el Decret 38/2003, de 15 d'abril, del Govern valencià, que regula la relació amb els centres valencians a l'exterior de la Comunitat Valenciana són dos instruments eficaços per a promoure, coordinar, donar suport i enfortir la vida quotidiana dels valencians que residixen fora de la seua terra. També, naturalment, dels que ho fan en altres parts d'Espanya.

Són normes que estableixen drets i que articulen el seu exercici; normes que

reconeixen la tasca cultural que els valencians realitzen en tants llocs del món. Un exemple que es trasllada als fills dels valencians a l'exterior. Persones que ja van nàixer en altres països, però que van aprendre a estimar la terra dels seus pares, la seua cultura, la seua identitat.

La Comunitat Valenciana pensa en els seus conciutadans que estan molt lluny. També ells estan presents en la tasca quotidiana de l'executiu autonòmic, a través dels programes que es duen a terme a la Conselleria d'Immigració i Ciutadania, que és un instrument no sols per a la integració dels immigrants en la societat valenciana, sinó també per a la cooperació internacional, per a incrementar la participació ciutadana en els assumptes públics i, sens dubte, per a afavorir la participació dels valencians que estan a l'estranger en els assumptes que els afecten. Tant en l'orde normatiu

com en els programes que es duen a terme per ells i per a ells.

Esta labor es du a terme en els centres valencians a l'exterior (CEVEX). Actualment hi ha quaranta-tres centres, vint dels quals estan repartits per Amèrica Central i del Sud, i sis per Europa. És a dir, hi ha molts més centres a Amèrica, on els valencians no arriben a vint mil persones que a Europa on sobrepassen els trenta-cinc mil. Això vol dir, òbviament, que els valencians que viuen a Europa, com estan molt més a prop de la Comunitat, no senten tant la necessitat d'organitzar-se a través d'estos centres. També hi ha una altra raó, i és la dispersió dels valencians que viuen en la resta d'Europa, ja que hi ha moltes ciutats del continent on residixen valencians, al contrari que a Amèrica, on la gran majoria de la població valenciana es concentra en uns pocs entorns urbans.

Més de la meitat dels centres valencians a l'exterior se situen en dos països: Argentina, amb tretze centres, i França, amb quatre. La resta dels centres, nou, es disseminen pels següents països: Andorra i Alemanya en el continent europeu, i a Brasil, Xile, Guatemala, Perú, Uruguai, Veneçuela i República Dominicana.

El Govern valencià ha destinat als centres valencians a l'exterior més d'un milió d'euros en ajudes en l'exercici de 2008, i al llarg d'enguany es posaran en marxa tres nous programes per a facilitar el retorn dels emigrants i també per a fomentar el contacte dels joves descendents dels valencians amb la Comunitat que va ser escenari de la vida dels seus majors, i que mai pot ser per a ells una

cosa aliena que només pugen contemplar des de fora, sinó també des de dins.

A més, s'han destinat per als CEVEX 300.000 euros per a finançar l'organització d'activitats culturals i 850.000 per a l'adquisició de mobiliari, equip informàtic, reformes, etc. Tot això per a convertir cada centre valencià a l'exterior en un instrument de diàleg, de comunicació i de participació. Cada centre CEVEX és un punt de la Comunitat Valenciana situat a molts quilòmetres de distància. Eixos llocs no gaudixen de l'extraterritorialitat pròpia dels edificis diplomàtics, certament, però són, per la seua vocació i pels servicis i relacions que a través d'estos es presten, part de la Comunitat. No solament en termes sentimentals, certament, perquè el Govern va-

lencià no sols inclou eixa vessant, tan legítima com respectable, sinó que vol una immigració amb servicis, amb reconeixements, amb possibilitats, amb realitats.

Per al Govern valencià és molt important que estiga present la cultura valenciana i espanyola en eixos joves. Afavorir que mai obliden eixa identitat que també els afecta i enriqueix. Que també els explica el que són, d'on vénen, i, sobretot, què volen fer. Una identitat valenciana que ha d'estar en la seua realització personal, en la seua vida, si ells així ho desitgen. I fins i tot, afavorir, en el seu dia, una possible tornada. En els últims anys, això està succeint en alguns països europeus: fills d'immigrants, nascuts ja a l'estranger, mostren el seu desig d'instal·lar-se a la terra dels seus pares.

Això és particularment visible a Portugal, on fills d'immigrants a França o Suïssa, decidixen la tornada; una decisió plena de significats i d'esperances.

Cada cinc anys se celebren les Trobades de Centres Valencians a l'Exterior. La primera va tindre lloc en 1998, la segona al març del 2003 i la tercera al novembre del 2008, a l'última van acudir 41 centres, tant de la resta d'Espanya com de l'estranger. A banda d'això, s'han fet en cada un dels anys 2007 i 2008 tres conferències sectorials de centres valencians a l'exterior, que es distribuïxen així, els àmbits de les quals són Europa, Espanya i Amèrica del Sud. En el mateix sentit, han de destacar-se els tres congressos de joves valencians a l'exterior,

fets al gener del 2000 a Mar del Plata (Argentina), al gener del 2003 a Santiago de Xile i al gener del 2007 a San Juan (Argentina).

Al llarg del 2009 es crearan els punts PROPEX: punts Prop a les seus dels CEVEX perquè des d'eixos instruments es puguin realitzar els tràmits administratius que es fan a través dels punts Prop existents a la Comunitat Valenciana.

Es crearà un registre CEVEX, on s'inscriuran els centres valencians a l'exterior, federacions i confederacions de centres que siguin reconeguts com a tals i es crearà un portal web exclusiu per als socis dels CEVEX, que són el cor del compromís del Consell amb els valencians que viuen a l'estranger.

El Govern valencià pensa en les persones, únic objectiu de tota acció pública. I les seues responsabilitats no solament afecten els més de cinc milions de valencians, tant població autòctona com immigrant, sinó que també pensa en els dos-cents trenta mil valencians que viuen a la resta d'Espanya, als centres regionals dels quals ajuda, i també té al centre del cor i de les seues accions públiques eixos 57.000 valencians que viuen a l'exterior, molt particularment els que residixen en les llunyanes repúbliques americanes. Tots ells formen part de la valencianitat, concepte inclusiu, acollidor, obert, que suma, que creu en el futur i, sobretot, en el present. Al qual respon amb totes les seues possibilitats, des del compromís i la imaginació, des de l'eficàcia i l'esperança.

El paper del port de València en la projecció exterior valenciana

RAFAEL AZNAR GARRIGUES President Autoritat Portuària de València

El caràcter emprenedor valencià ha anat configurant un model de creixement econòmic, en el qual el comerç exterior s'ha posicionat com un gran actiu i ha propiciat una economia oberta, en què les exportacions han reforçat notablement la nostra activitat manufacturera. La transformació d'una base artesanal prèvia en producció industrial, primerament al caliu de la demanda interna i ràpidament evolucionada cap a un model de base exportadora, s'ha materialitzat en unes importants vendes a l'exterior per part de tots

els sectors tradicionals valencians: tèxtil, taulell, moble, calçat, marbre i alimentació, entre d'altres. Posteriorment i vinculat als fenòmens de fertilització creuada que desenvolupen les indústries metal·lomecànica i química, per una banda, i als fluxos d'inversió directa estrangera, que atrauen inversions com l'automobilista, per una altra banda, el component exportador es caracteritza com l'element diferencial determinant del model industrial valencià. El coeficient d'obertura externa de l'economia valenciana es distancia nota-

blement de la mitjana espanyola i mostra, així mateix, una taxa de cobertura envejable. En termes relatius al volum, la Comunitat Valenciana és la més exportadora de les regions espanyoles, si bé posteriorment el declivi de la indústria tradicional corregirà aquesta circumstància.

En aquest context s'emmarca el desenvolupament portuari, en tant que els ports no són més que un instrument al servei de la competitivitat. Afortunadament, el port de València ha compassat la seua evolució a

les necessitats del teixit productiu, anticipant les decisions d'ampliació per a no constituir mai un element estrangulador del potencial de creixement de l'economia i contribuir, d'aquesta manera, a la generació d'oportunitats i l'increment, en suma, del benestar dels ciutadans. L'anticipació és una de les variables claus en la planificació portuària, ja que el procés d'elaboració de l'instrument (pla director), la tramitació dels diversos informes (fonamentalment la declaració d'impacte ambiental) i l'execució de les obres mateix ocupen un període que, com a mínim, se situa entorn dels set o huit anys. El bon criteri del regulador consisteix a obtenir l'equilibri necessari, dissenyant un esquema que evite els excessos i defectes d'oferta. Afortunadament el port

de València ha sigut un cas exemplar quant a això i la nostra gestió està encaminada a fer que ho continue sent.

Ara bé, el caràcter economicista que acompanya els ports durant un període de temps ha anat complementant-se amb la introducció de criteris de sostenibilitat, que es materialitzen, en primer lloc, en l'àmbit mediam- biental i que posteriorment s'expandeixen a l'àmplia dimensió social inherent al terme. Més enllà de la perspectiva econòmica, els ports són punts de trobada per a l'urbanisme, l'arquitectura, la cultura, l'oci, el turisme i altres intangibles que modulen les diferents sensibilitats i necessitats dels ciutadans. De fet, en l'actualitat el desenvolupament portuari, particularment en l'àmbit europeu,

dedica els majors esforços a l'adequada integració dels grups d'interès, a fi de dotar la planificació portuària amb els màxims criteris de sostenibilitat. Crec oportú recordar que una de les primeres actuacions com a president de l'Autoritat Portuària de València fou proposar al Consell d'Administració l'adopció de criteris de responsabilitat social corporativa com a inspiradors de la gestió, cosa que constitueix l'expressió formal del plantejament ací recollit.

Des d'una perspectiva portuària, tan important com l'hinterland —àrea d'influència en el territori interior d'un port— és el foreland, entès com el conjunt d'extrems dels corredors logístics pels quals flueixen les mercaderies. Aquesta finestra oberta al món ha propiciat

una projecció exterior natural, en la mesura que els tràfics comercials han afavorit multitud de convenis, missions i intercanvis que naixen amb un interès comercial, però que acaben transcendint a àmbits molt diversos. El fet que el port de València haja aconseguit l'estatus d'interocenànic assegura la connectivitat directa amb un gran nombre de ports representatius de les principals àrees del planeta, per la qual cosa la projecció exterior valenciana ha comptat des de fa temps amb un instrument privilegiat en aquest aspecte. Així, els principals ports de les diferents façanes marítimes han sigut objectius de tractament comercial: costa est dels Estats Units, Mèxic, Panamà, l'Amèrica Llatina en conjunt, el nord d'Europa, la Mediterrània i la Mar Negra, Zagreb, Àfrica Occidental i l'Orient

Mitjà i Llunyà. En la major part de les ocasions aquesta projecció exterior incorpora un cert component institucional, atés que en molts països el sistema portuari és de titularitat pública; per això, la faceta purament comercial es veu complementada amb una presència institucional valenciana.

És ben conegut que el port de València ha aconseguit el lideratge en el tràfic comercial a la Mediterrània Occidental, sempre al servei de l'economia productiva i desenvolupant en la seua trajectòria un conjunt de millors pràctiques, en qüestions com planificació i desenvolupament portuari, logística del contenidor, gestió mediambiental, seguretat, noves tecnologies, qualitat i responsabilitat social corporativa, entre d'altres, que han sigut posades,

amb esquemes de cooperació, a la disposició dels ports de les diverses àrees, amb un objectiu clar d'intensificació de relacions comercials i, alhora, de projecció del port. Amb aquesta finalitat, es va engegar en 2004 la Fundació Valenciaport, un dels objectius fundacionals de la qual és precisament la projecció exterior de la comunitat logística portuària de Valenciaport que, al llarg dels quatre anys transcorreguts, ha desenvolupat projectes en quaranta països. Es tracta d'un plantejament innovador, que ha permès un salt qualitatiu en la projecció exterior del port. Hui en dia, el port de València constitueix un referent i és conegut com un recinte especialitzat en contenidors de gran èxit, raó per la qual ha esdevingut un cas d'estudi ben valorat internacionalment.

És important subratllar que en aquesta actuació, i com a conseqüència del component institucional que hi subjau, es perfilen i concreten possibilitats d'internacionalització dels operadors logístics portuaris, cosa que contribueix a una major projecció de les empreses valencianes. Pot resultar convenient apuntar, a fi que el lector es posicione amb millor perspectiva, que en els models de gestió que compartim els principals ports del món, l'estratègia recolza en partenariats publicoprivats, en què els diferents àmbits d'actuació es modulen mitjançant un permanent equilibri entre l'autoritat

portuària, que n'és el regulador, i els operadors privats, per la qual cosa la projecció internacional presenta sempre un caràcter conjunt.

Juntament amb la projecció exterior derivada de l'acció comercial i de l'estratègia de difusió de les millors pràctiques del port de València, és important considerar la transcendència dels esdeveniments que s'han realitzat recolzant-se en el nostre port. Actualment València està immersa en la principal transformació port-ciutat que s'està duent a terme arreu del món. Es tracta d'una dinà-

mica en què s'han vist immersos fins ara molts ports. La desafectació per a usos comercials de dàrsenes que són recuperades per a finalitats ciutadanes ha jalonat el desenvolupament portuari, des de Baltimore i Puerto Madero, a Amèrica, fins a Hamburg i Gènova a Europa, passant per altres ports espanyols. L'extraordinari interès en aquest cas radica en la potencialitat de la transformació inherent a l'exercici port-ciutat que ens ocupa i que ha donat lloc, afavorit per l'administració competent, a un concurs internacional d'idees que tutelarà el resultat final del procés.

És ben cert que mentre es perfila aquesta transformació urbanística, la dàrsena ha sigut l'eix sobre el qual s'ha sustentat el desenvolupament de l'America's Cup en el 2007, amb possibles regates en anys futurs, i la prova del campionat de Fórmula 1, anomenada Gran Premi d'Europa, corresponent al 2008, que tindrà la continuïtat assegurada en els pròxims anys. Considere que està fora de qualsevol dubte la projecció exterior de València i la Comunitat Valenciana aconseguida gràcies a aquests esdeveniments, que poden ser catalogats com els millors multiplicadors d'imatge dels valencians en el pla internacional a

què hem arribat fins al moment. Per descomptat, la iniciativa no és del port, rau en les autoritats valencianes tot el mèrit i la perspectiva estratègica consubstancial a aquest tipus d'esdeveniments. Ara bé, és l'existència mateixa de les instal·lacions portuàries el que es revela com l'actiu determinant per a poder dissenyar actuacions organitzatives de tant de nivell com les ressenyades. D'altra banda, no és sobrer recordar que el planejament realitzat pel port incorporava ja, mitjançant el conveni Balconada a la Mar, la gènesi de les posteriors transformacions nucleades entorn de la dàrsena.

Aquesta reflexió introdueix, per a concloure, una doble perspectiva amb relació al paper del port al servei de la projecció exterior valenciana, ja que si aquesta ha sigut rellevant com a suport en la dimensió comercial i de gestió, fins i tot ho ha sigut més com a conseqüència d'esdeveniments de la dimensió dels esmentats. Evidencia així que és possible compatibilitzar el lideratge en el tràfic comercial a la Mediterrània amb el fet que les instal·lacions portuàries constitueixen el suport d'esdeveniments la rendibilitat social dels quals està fora de dubte.

El valencià al món

ASCENSIÓN FIGUERES GÓRRIZ Presidenta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua

El títol de l'article, «El valencià al món», pretén ser una reflexió sobre el treball que la institució normativa, l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, realitza no sols dins de la Comunitat Valenciana sinó també més enllà del nostre territori, perquè la nostra llengua es mantinga viva i siga, cada volta més, un vehicle de comunicació, sobretot, entre els ciutadans de dins de casa.

La situació del valencià s'ha corregit en els últims anys, sobretot, des de l'aplicació de la Llei d'Ús i Ensenyament del Valencià, ja fa més de vint-i-tres anys, però encara és francament millorable.

En la mesura que l'anomenat conflicte lingüístic s'ha superat, la llengua ha guanyat un protagonisme que mai hauria d'haver perdut, i d'això s'ha beneficiat tota la societat valenciana.

Per sort, hui vivim un moment esperançador en el camí de la recuperació de la llengua. No estem en la millor situació possible, però en comparació amb altres llengües minoritàries, el valencià no corre un perill imminent. El valencià compta amb la consideració de llengua oficial i està present en l'escola i en la vida pública, oficial i quotidiana. Però no és prou.

En eixe camí de recuperació del valencià fins a la creació de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, dos han sigut els fets fonamentals que han contribuït a la conservació del valencià: l'Estatut d'Autonomia del 1982 i, com ja he citat abans, la Llei d'Ús i Ensenyament. Hui, a més, amb la incorporació de l'AVL en el text de l'Estatut, es garantix el suport oficial a la nostra llengua.

En eixa projecció de la llengua, l'Acadèmia vol jugar un paper clau. Durant els cinc anys d'existència, l'ens normatiu ha procurat trobar el consens necessari. Des de les seccions de Gramàtica, Lexicografia,

Onomàstica, Documentació Lingüística i Literària, Foment de l'Ús del Valencià, Assessorament Lingüístic i Publicacions, s'ha fet un treball intens.

Fruit d'eixe treball, els ciutadans valencians ja tenen a l'abast el *Diccionari ortogràfic valencià* i la *Gramàtica normativa valenciana*, dos obres fonamentals en el procés de normalitat que l'Acadèmia impulsa des del consens, la generositat i l'equilibri de les diferents sensibilitats representades al si de la institució normativa, i que tindran continuïtat amb uns altres, com el *Diccionari normatiu*.

Les obres de l'AVL s'han inspirat en els gramàtics i lexicògrafs valencians, en la realitat lingüística genuïna, en la tradició literària valenciana, en la normativització consolidada, en la voluntat d'integració de totes les sensibilitats, en la recuperació de formes lingüístiques genuïnes i en la prioritització de les formes més habituals en l'idioma valencià, sense excloure'n les clàssiques.

Sense dubte, eixe és un procés d'equilibri gens fàcil d'aconseguir, ja que el principal debat acadèmic consistix en el fet d'arribar a un punt d'equilibri eclèctic i harmònic entre un model culte de llengua, respectuós amb la convenció gramatical i fidel als clàssics, i la parla viva que ha evolucionat fins als nostres dies i que caracteritza el valencià actual.

Però, a més, en este espai de temps, també hem publicat el *Llibre blanc sobre l'ús del valencià*, nombroses publicacions dins de les diferents col·leccions editades per la mateixa AVL o hem firmat convenis amb les universitats públiques valencianes i amb altres entitats, per a dur a terme treballs d'investigació i de promoció exterior de la llengua i la cultura valencianes.

Per esta raó, l'Acadèmia ha encetat un camí de compromís dirigit a fomentar i a recuperar la normalitat lingüística del valencià, tant dins com fora del nostre

territori, perquè tenim l'obligació de fer-nos veure i que se'ns escolte lluny de les nostres fronteres. El valencià està hui més present que mai en tots els àmbits.

En eixa tasca, l'AVL ha obert diverses línies per a fomentar l'ús de la llengua: beques per a tècnics i investigadors, cursos per a immigrants, ajudes a publicacions i emissores de ràdio d'àmbit local o comarcal, convenis amb la Universitat d'Alacant, a través de l'IVITRA i la Jaume I per a impulsar la llengua, la literatura i la cultura valencianes en universitats europees, etc.

El programa de lectorats, junt amb les universitats, ens ha permés tindre una presència en universitats com Venècia, Roma, Cambridge, Kent at Canterbury, Messina o en l'École Nationale des Chartes, de París. A més s'han organitzat conferències i jornades en les universitats de Cracòvia o Budapest, on han participat membres de la institució normativa.

No menys important, encara que a un altre nivell, ha resultat la col·laboració iniciada el 2002 amb els centres valencians de l'exterior. Al llarg d'estos anys se'ls han facilitat més de 4.000 llibres, discs i vídeos en valencià. També s'han organitzat 19 cursos en els centres de San Juan, Rosario i Bahía Blanca, a l'Argentina, i en la capital de l'Uruguai, Montevideo.

Estes iniciatives s'han completat amb les activitats realitzades en col·laboració amb l'Institut Cervantes amb la finalitat de promoure la cultura valenciana en l'exterior aprofitant la xarxa de centres del institut espanyol. Esta magnífica plataforma ens ha facilitat que la nostra veu i la nostra realitat haja estat present en fòrums internacionals, com ara Lisboa, Sofia, Palerm o Rosario.

L'Institut Cervantes i l'Acadèmia hem organitzat a Amman una exposició sobre el *Tirant lo Blanch*. Una de les obres més importants de la literatura clàssica valenciana ha estat present a Jordània dins d'una sèrie d'activitats culturals que han servit per a visualitzar el fet valencià i donar-nos a conèixer en aquell llunyà país.

L'entesa amb l'Institut Cervantes ha facilitat que l'Acadèmia forme part de la Casa de las Lenguas Ibéricas, concebuda com un espai de diàleg i cultura promoguda conjuntament per l'Institut i per la Universitat d'Alcalá de Henares, i on participen totes les institucions acadèmiques de l'Estat espanyol i de Portugal, a més de les acadèmies dels països de llengua hispànica.

Hui, més que mai, el valencià està present a Europa. L'Acadèmia, amb el seu treball, dóna suport a totes aquelles iniciatives que signifiquen promoure, fomentar i projectar la llengua i la cultura valenciana en qualsevol àmbit. Fins i tot el Parlament Europeu reconeix l'existència de la nostra llengua amb la qual tots els valencians podem adreçar-nos a les institucions de la Unió Europea.

La celebració del Dia Europeu de la Llengües ha de ser un estímul per a veure com les llengües minoritàries no sols tenen sentit, sinó que tenen futur. La vella Europa també ha de ser l'Europa de les llengües, l'Europa de la diversitat lingüística, on el foment del plurilingüisme, l'aprenentatge de les llengües i la interculturalitat servisquen per a salvar i guardar les llengües minoritàries.

En plena era de la globalització resulta esperançador imaginar que llengües com el valencià poden sobreviure si, amb l'esforç de tots, som capaços de projectar-la a la nostra societat i al món. El valencià té futur i en eixe procés de foment del signe d'identitat que ens diferencia com a poble, l'Acadèmia vol tindre una presència activa.

Els valencians som un poble que, des dels seus orígens, hem compartit amplis espais de convivència. En primer lloc, al si de la Corona d'Aragó, després amb Espanya, i ara també amb la Unió Europea. No és casualitat que en les societats multilingües proliferen els estudis de sociolingüística. Nosaltres hem sigut des dels anys seixanta pioners en este tipus d'estudis.

Per a acabar, voldria recordar una frase del nostre humanista més universal, Joan Lluís Vives. «Tot viu i creix per la concòrdia: tot s'acaba i mor per la discòrdia». Cal tindre presents estes paraules, per a sentir-nos un poble orgullós de la societat que hem creat i per a avançar en el coneixement i en l'ús de la llengua que entre tots hem sabut conservar.

El repte de l'economia complexa

JOSÉ MIGUEL IRIBAS SÁNCHEZ Sociòleg

Marc general

Abandonant la idea d'un model productiu quasi exclusivament arrelat a l'activitat terciària tecnològicament avançada, els economistes que en anys passats postulaven l'intervencionisme de l'administració sobre l'economia de mercat (Paul Krugman, Alfred Stieglitz o Paul Samuelson, entre d'altres) pronostiquen, amb reiteració, la necessitat d'assentar l'economia de futur sobre sistemes multisectorials, en què puguen conviure formes productives

complementàries, com l'agricultura —si és de producte millor que si és de producció—, la indústria —millor com major valor afegit tinga— o el terciari, ja siga el turístic, encara molt lligat a factors locatius difícilment superables, o el tecnològic, branca per a la qual calen condicions molt específiques, que són lluny de ser compartides per tots els territoris.

Aquest escenari multipolar i de gran complexitat s'allunya de la hipòtesi enunciativa per Greenspan i pels més conspi-

cus deixebles de l'Escola de Chicago, segons la qual la progressiva de l'activitat industrial —un escenari ja definit, en els primers anys 60!, per J.K. Galbraith en *American Capitalism*—, encara que amb l'important matís, al qual els ultraliberals no van donar importància, que calia conservar una porció considerable del sector secundari amb finalitats estratègiques, seria substituïda per la imparable, constant i creixent puixança del sector terciari. El dèficit conseqüent a aquesta proposta, tant el fiscal com el

de la balança de pagaments, i els excessos d'un mercat financer radicalment incapaç d'autocontrolar-se són alguns dels fonaments de l'actual econòmica nord-americana —més enllà de l'impacte de les *subprimes*, que, tot i ser molt important, només és conjuntural— que ha arrossegat tot el món, no només l'occidental, a la crítica situació que travessem en aquests moments.

A la Comunitat Valenciana no hi ha res que puga oposar-se, tret d'una certa inclinació a la desídia, que ens allunya del nivell d'excel·lència exigible per a la competitivitat internacional, al manteniment, en els sectors primari i secundari, de ràtios productives de certa entitat, especialment si es millora la configuració

terciària dels productes, qualificant totes les fases del procés (productivitat, qualitat, singularitat, disseny, màrqueting intrínsec i extrínsec). És altament possible que es mantinguen condicions d'alta competitivitat en el negoci turístic, molt especialment si, com sembla presumible, la crisi energètica condiona a la baixa l'evolució de les multivacacions (fragmentació del temps vacacional i emergència de destinacions exòtiques), ja que aquestes amenaces, fonamentades en la proliferació de viatges de baix cost sobretot amb avió, seran molt difícilment sostenibles en el futur, si persisteixen l'alça dels preus del combustible i si, com és fàcil pronosticar, minva la febre viatgera com a conseqüència lateral de la crisi

econòmica general. Hem tingut un preludi del que pot passar enguany, ja que, malgrat els persistents malastrucs del turisme de sol i platja, han sigut les opcions turístiques minoritàries les que més han patit enguany, quan la caiguda de la ja magra clientela del turisme rural ha sigut, de bon tros, més aparatosa que la del turisme litoral.

Les correccions que la Comunitat Valenciana ha d'emprendre per a aconseguir vèncer els obstacles que es presenten en aquests sectors tradicionals han de ser objecte de reflexió específica. Pel que fa al terciari avançat, cal definir la manera com el nostre territori pot afavorir l'emergència i el desenvolupament

d'activitats lligades a les noves tecnologies, un camp d'activitat que, tot i estar subjecte a crisis conjunturals, ha registrat el major i més sostingut índex de creixement que s'ha produït en l'economia mundial en els últims 30 anys.

Els requeriments del terciari avançat

Com qualsevol altra activitat econòmica, el terciari avançat, que se sustenta bàsicament en el coneixement —ja que la tecnologia és només una de les seues principals seqüeles—, requereix condicions de partida sense les quals resulta impossible que emergisca i es desenvolupe en situacions de lideratge regional o mundial. Des del primari fins al terciari, es requereixen in-

versions de capital i coneixements tècnics que tenen una exigència creixent, correlativa al grau de i excel·lència que té cadascuna d'aquestes activitats. Aquestes inversions seran limitades en el cas de l'agricultura —tret dels casos en què s'incorporen a processos de terciarització associables a la del producte, cosa que implica arribar a nivells d'exigència que freguen la més perfilada —, importants en el cas de la indústria —encara que en l'espai i això planteja situacions de debilitat per la irrupció d'àrees competidores als països emergents que disposen de avantatges competitius— i decisives en el cas del terciari avançat, que requereix tant una formació molt avançada de la població com una notable acumulació de capital amb característiques específi-

ques, ja que la seua capacitat d'influència no està lligada tan sols al volum sinó, molt principalment, a una experiència acreditada en operacions de risc empresarial, al qual el nostre sistema financer ha sigut tradicionalment molt refractari. Analitzem breument aquestes qüestions.

La formació de la població és, com tothom sap, un factor condicionant bàsic per al desenvolupament de qualsevol activitat vinculada al terciari tecnològic. Experiències com les de Silicon Valley, Seattle o Austin i fins i tot, en èpoques més recents i localitzacions més pròximes, Dublín o Hèlsinki —entorn de Nokia en aquests casos— no serien possibles si no estigueren precedides per la proximitat

El trànsit d'una agricultura de producció a una agricultura de producte és un requisit imprescindible per a assegurar la conservació de l'horta. Això implica la terciarització de tots els processos, a més d'una cultura orientada a l'excel·lència.

Els actius mediambientals de València no tenen parangó amb els de qualsevol altra àrea metropolitana de la Mediterrània Occidental i constitueixen un factor de singularització molt positiu per a l'atracció de talent.

d'institucions (universitats de Stanford i Berkeley en el cas californià) o d'empreses (Microsoft a Seattle i Dell a Austin) o per una intensa projecció de la població més jove cap a activitats acadèmiques de tall tecnològic, com va ocórrer als escenaris referits de l'Europa septentrional. Certament, pel que fa a la instrucció, la població de la Comunitat Valenciana es troba en l'actualitat en posicions molt distants de les que tenien aquests territoris en el moment de la seua eclosió tecnològica, però hi ha altres exemples de creixement ràpid en el sector tecnològic que no han requerit prèviament una formació molt sofisticada per part de la població d'acollida. En direcció contrària, caldria apuntar que, a despit de la tebiesa tecnològica de l'entorn, la Universitat Politècnica de València obté la millor puntuació entre totes les institucions del mateix rang a Espanya i al sud d'Europa. Els 35.000 estudiants de la UPV poden configurar un excel·lent planter, si la ins-

titució universitària compassa els seus ensenyaments a les necessitats de les empreses tecnològiques susceptibles d'instal·lar-se al nostre territori.

L'acumulació de capital és un altre factor decisiu per a la formació d'un substrat empresarial poderós en l'àmbit tecnològic. L'emergència de Silicon Valley ha sigut exclusivament atribuïda a un grup de joves emprenedors, caracteritzats per una passió incontenible cap a les noves tecnologies. Així, de la vibrant descripció del procés que féu Tom Wolfe, semblava desprendre's que tanta concentració de talent i instal·lacions es devia únicament a la incontenible embranzida dels pioners *freakies* que la impulsaren. No obstant això, darrere de Silicon Valley, com també de la més recent concentració de talent en biotecnologia (Singapur), hi havia una enorme massa de capital disposat a arriscar-se en aquestes aventures del coneixement. És presumible que a València no hi haja la massa de capital

suficient ni l'esperit emprenedor i arriscat que van caracteritzar els processos abans descrits, però així era també a Dublín o Malàisia, el recent desenvolupament dels quals es deu a inversions externes afavorides i protegides per legislacions locals favorables i per decisions politicoadministratives d'aquestes inversions. No obstant això, està per veure que l'Estat espanyol estiga disposat a entrar en dinàmiques il·legals per a afavorir la implantació d'indústries tecnològiques, com ho va estar el govern irlandès, i si és precisament la Comunitat Valenciana, i no qualsevol altra àrea, la que es beneficiaria d'aquestes ajudes fiscals i d'infraestructures.

Davant les mancances de la pròpia població i les insuficiències del sistema financer i empresarial per a escometre inversions de capital-risc de grau elevat, hi ha l'alternativa d'atraure talent, com ha ocorregut a l'estat de Florida, i molt especialment a Miami, que és, en l'actualitat, el segon lloc del món

que concentra major massa de cervells tecnològics, gràcies a la qualitat de vida que proposa als treballadors terciaris creatius. La inesperada, i accelerada, dissolució d'una empresa tan prestigiosa com WordPerfect, en algun moment capdavantera mundial en processadors de textos, es va produir com a conseqüència de la incapacitat dels seus líders empresarials, lligats a l'estricta normativa social de la religió i associats a les aspres condicions del territori de Utah, per a retenir els millors especialistes informàtics, que van preferir l'aventura professional a les assolellades costes caribenyes, abans que la sòlida seguretat empresarial que se'ls oferia a les gèlides estepes de l'Amèrica salnitrosa i profunda. Doncs bé, alguns desenvolupaments informàtics del futur podrien estar perfectament lligats a aquesta mateixa conducta. Als anys 70, IBM França es va desfer dels seus principals actius immobiliaris a París i es va traslladar a Niça, en virtut d'una decisió aprovada per una acl-

parant majoria dels seus treballadors, consultats mitjançant enquestes. Actualment, empreses com Yahoo o Google busquen a Espanya espais on assentar-se per a desenvolupar instal·lacions i activitats lligades a la producció de serveis informàtics en castellà, el tercer idioma del món, i Oracle, líder mundial en bases de dades, acaba de confirmar que desenvoluparà una potent instal·lació a Málaga Valley, un projecte encara en formació però amb bones expectatives de futur gràcies a les moltes ajudes que està rebent el seu territori, les quals superen de bon tros les que ha tingut la Comunitat Valenciana en tota la seua història, cosa que acredita a aquesta operació d'economia tecnològica com la de majors possibilitats d'èxit. Un èxit que estaria assentat fonamentalment en el poder dels seus impulsors i padrins, més que en les condicions objectives de l'entorn. En tot cas, i atesa l'expansió del castellà al món, la localització de filials a Espanya és més que segura, ja que combina la condició de

país inequívocament lligat a l'economia del primer món amb la de pont de contacte amb Llatinoamèrica.

Condicions per a l'atracció de talent

Richard Florida ha dedicat una gran part de la seua tasca investigadora a relatar les condicions que els treballadors de la classe creativa sol·liciten dels espais on volen assentar-se. D'acord amb la seua tesi, el paradigma locatiu de les institucions empresarials ha canviat en gran manera entre el sector secundari i el terciari. Mentre que en el primer les decisions sobre la localització corresponien quasi exclusivament als empresaris —de manera que els treballadors estaven obligats a desplaçar-se i residir als emplaçaments triats per aquells per a instal·lar les indústries—, en l'era terciària avançada són els treballadors els qui trien l'emplaçament dels llocs de treball i són les empreses, per tant, les que es veuen forçades a instal·lar-se allà on els treballadors deci-

deixen. Al marge que aquesta opinió puga ser exageradament parcial, hi ha alguna certesa en això, per la qual cosa s'imposa una reflexió sobre les condicions que han de tenir les àrees que aspiren a convertir-se en receptores de talent.

Florida ha caracteritzat el procés de selecció dels emplaçaments per part dels treballadors creatius, ressaltant-ne la preferència per aquells territoris que compleixen satisfactòriament les exigències de les tres T: tolerància, talent i tecnologia. En el seu últim llibre *Who's Your City*, afegim una quarta T: el territori, una manca que li retriuem alguns dels seus crítics i comentaristes. Amb el territori, fa referència a la qualitat mediambiental, al nivell de desenvolupament general, a les característiques dels sòl —molt especialment a l'amplitud d'oferta i els preus de mercat— i a altres característiques geogràfiques, econòmiques, socials i culturals diferenciadores.

Els factors locatius són crucials per a determinar la competitivitat dels territoris en qualsevol front, però pel que fa a l'atracció de talents tenen una influència fonamental. Al marge d'experiències concretes com la de Dublín, que escapen al curs normal dels nous assentaments tecnològics, aquests han tingut, al nostre continent, una exclusiva relació amb àmbits acadèmics i socials proclius al desenvolupament tecnològic. De manera que han sigut majors als països septentrionals, excel·lentment dotats per a la cultura de l'esforç perllongat, i més infreqüents al Sud i als països de menor nivell de renda i d'instrucció, que han tingut desenvolupaments limitats i desiguals, lligats més a l'embranchada individual que a l'esforç col·lectiu.

No obstant això i malgrat les notables diferències que imposa la minuciosa divisió nacional

del nostre continent en bel·licosos micropaïsos, que encara redueix considerablement el potencial de les activitats empresarials —una limitació que no llasta els processos als Estats Units, un país-continent on la mobilitat laboral i empresarial ha sigut molt superior a l'europea—, és possible pensar que, en un termini mitjà i una vegada que se supere la situació crítica de l'economia que patim en aquests moments, es produïsquen així mateix processos de d'activitats tecnològiques en busca d'emplaçaments més grats i habitables per a qui les desenvolupen. En aquest cas, la Mediterrània Occidental apareix, sense cap mena de dubte, com l'espai que millor compleix les exigències que planteja Richard Florida. Dins d'aquesta regió, la competència màxima s'establirà entre les àrees metropolitanes que tinguen grandària i complexitat suficients per a donar cobertura a totes les exigències i necessitats d'empreses i treballadors.

El barri del Cabanyal, amb una personalitat tan marcada, és un espai perfectament susceptible de convertir-se en l'assentament d'activitats creatives, si s'aprofita la seua excel·lent trama i ajustada densitat i la proximitat a la Universitat Politècnica i la mar.

Cap universitat politècnica del sud d'Europa està tan pròxima a la mar com la de València. Territoris com Florida i ciutats com Miami han aprofitat aquest actiu per a convertir-se en espais de concentració de talent creatiu.

A la Mediterrània Occidental, hi ha cinc grans àrees metropolitanes susceptibles d'acollir empreses avançades, en quantitat suficient per a constituir un clúster tecnològic de visibilitat regional i mundial. A Itàlia, podrien ser Nàpols i Gènova; a França, Marsella, associada (reforçada) o en competència (limitada) amb la conurbació litoral de la Costa Blava; a Espanya, finalment, Barcelona i València. No sembla factible que hi haja activitat en volum suficient per a alimentar totes aquestes àrees amb empreses i institucions en suficient quantia i qualitat perquè puguin considerar-se espais tecnològicament avançats. Per tant, és presumible que, en els dos pròxims decennis, aquestes ciutats competisquen durament per aconseguir atraure les empreses i els treballadors i formar nuclis actius que promoguen el desenvolupament tecnològic global i contribuïsquen a la qualificació dels processos primaris i secundaris.

Cal desenvolupar una metodologia que permeti l'anàlisi comparativa de la capacitat d'atracció que tenen les diverses àrees per a la captació d'activitats lligades al terciari creatiu. Un assaig similar, realitzat sota la meua direcció per a una investigació territorial de la Direcció General de Política Territorial de la Generalitat de Catalunya, estableix un mínim de 75 factors de competitivitat, agrupats sota quatre grans epígrafs: territorials i mediambientals, infraestructurals i dotacionals, demogràfics i econòmics i sociopolítics i culturals.

La definició del nivell de competitivitat no és senzilla. És freqüent una actitud xovinista, en funció de la qual la mirada local posa l'accent en la importància dels arguments que li són favorables. Encara que comprensible, aquesta actitud manca de rigor intel·lectual, atès que condueix de manera inevitable a posicionaments taulògics. No és suficient una actitud pròxima a un esperit de compta-

bilitat territorial ni el fet d'esbrinar que es compleixen les condicions —totes es compleixen en major o menor mesura—, cal conèixer la realitat per a actuar de la manera més eficaç possible i posar en valor els atributs diferencials, aprofitant els avantatges competitius i corregint les deficiències. I per a això són necessàries dos operacions addicionals. Per una banda i amb caràcter fonamental, cal distingir entre requisits bàsics i requisits, de manera que els primers tinguin un pes superior en la determinació del potencial i superen el caràcter anecdòtic de molts argumentaris. Per una altra banda, s'ha d'establir un valor diferent per a cadascun dels factors de competitivitat analitzats, emfatitzar els que tenen major pes en la presa de decisions i aquells que tenen una importància estrictament subalterna. Una tasca necessària, i fins i tot urgent, per a conèixer amb nitidesa el nostre espai competitiu de futur.

El País Valencià en clau global

GIL-MANUEL HERNÁNDEZ I MARTÍ Universitat de València

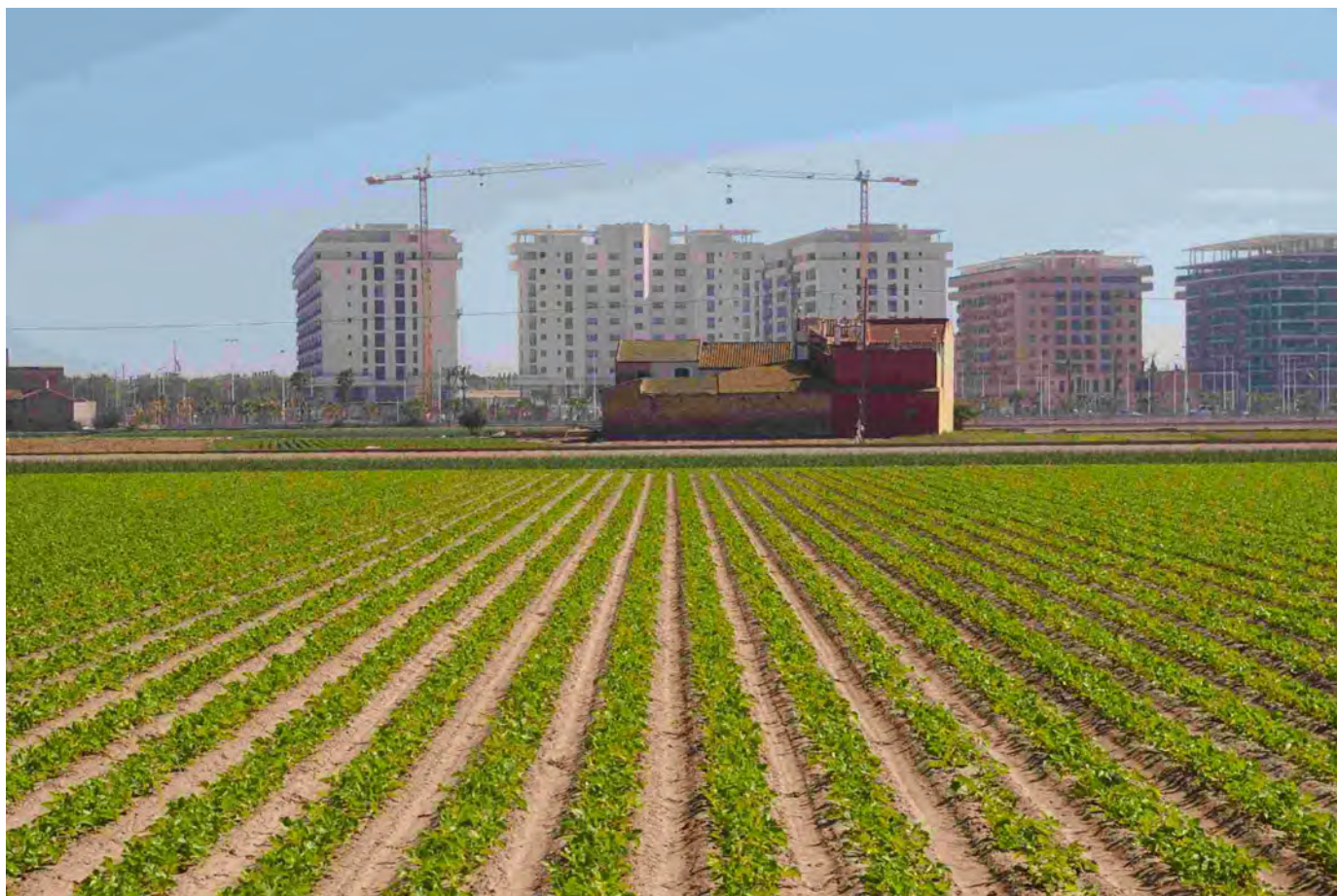

El món està canviant a una gran velocitat. Ja va canviar de forma intensa en altres etapes històriques, però ara la velocitat, el ritme i l'acceleració del canvi s'han multiplicat exponencialment i han generat una bona col·lecció d'interrogants sobre el futur de les societats humanes. Certament, els últims decennis han contemplat visibles transformacions en l'estructura del món forjat per la modernitat. Sensibles mutacions operades en els àmbits demogràfic, econòmic, polític, militar, social, cultural, religiós, comunicacional i ecològic, així com en les institucions socials que

s'hi troben associades. En el context emergent els vells models de la societat tradicional són agranats definitivament, alhora que les institucions de la modernitat industrial tendeixen a metamorfosar-se de forma vertiginosa i donen lloc a un nou món, a un nou tipus de societat reconfigurada pel fenomen de la globalització.

Si observem l'economia, la política, la cultura o l'ecologia, la globalització s'imposa amb una dinàmica irresistible que arrossega darrere seu tota experiència, institució, pràctica o creença. Es tracta

d'un macroprocés secular però accelerat en els últims temps, quan pareix emergir una naixent societat humana, visible tant en la nostra vida quotidiana com en els grans esdeveniments, en els fets locals, nacionals i mundials. Amb la intensificació de la globalització apareixen els problemes globals i es gesta la pròpia consciència de globalitat. Al seu torn, es perfilen els imprecisos contorns d'una realitat, única i singular, que desborda les antigues fronteres nacionals i dibuixa el mosaic d'una xarxa transnacional cada vegada més atapeïda. Per tant, la globalització

apareix com un fenomen que ha de transformar profundament el mateix marc de l'acció social dels éssers humans. Des d'este punt de vista, la història recent del País Valencià apareix travessada per la intensificació del procés de globalització, que com en la resta de societats, especialment les occidentals, ha suposat transformacions importants, capaces de redefinir en profunditat les experiències, les circumstàncies i les expectatives dels ciutadans valencians.

La globalització pot ser caracteritzada com una acceleració de la interconnexió mundial en tots els aspectes de la vida contemporània. També la podem caracteritzar com una intensificació de les relacions socials i de la interdependència planetària que redueix considerablement les distàncies espacio-

temporals, amb un impacte rellevant en l'esfera local. La globalització al·ludeix al fet que vivim tots en *un sol món*, el qual està experimentant canvis crucials en cada una de les seues diferents dimensions. Canvis que, com veurem succintament, també han reconfigurat la societat valenciana i l'han introduïda en allò que bé podríem denominar com a "era global". Alguns d'estos canvis han sobrevingut com a conseqüència de les dinàmiques transnacionals, mentre que d'altres han estat "triats" per les autoritats locals com a fórmula per a "connectar" València i el País Valencià amb el món. En tot cas, el que cada vegada queda més clar és que qualsevol reflexió politicoideològica sobre el futur del nostre país ha de partir de l'evidència de la seua redefinició en clau global, més enllà de les anteriors disserta-

cions sobre la seua condició "nacional" o "regional". Entre altres coses perquè hui en dia el fet nacional i el fet regional ha estat també rearticulat en l'escala de la globalitat imperant.

1. L'impacte mediambiental del desenvolupament en el territori valencià

L'onada expansiva de l'economia de l'última dècada ha generat un sever desequilibri en l'estructura econòmica, amb uns creixents impactes mediambientals i la persistència de dèficits socials relatius històricament heretats. Com a conseqüència d'això, els fonaments del benestar han perdut solidesa i la sostenibilitat no ha caracteritzat el model valencià de desenvolupament, que ha estat acompanyat d'una densitat de població i d'activitat econòmica manifestament

creixent. La construcció, com ha succeït en altres indrets del món, ha sigut el motor de l'economia valenciana, però el model de creixement extensiu en l'espai ha tingut repercussions mediambientals greus, com ara la sobreexplotació, la contaminació i la humanització extrema. De fet, el País Valencià s'ha caracteritzat per un tipus d'urbanització dispersa i d'ocupació desordenada del territori, una situació prou allunyada de les directrius europees, que aposten per noves formes democràtiques de governar i per la gestió prudent del territori i dels recursos. En este sentit, doncs, els valencians hem seguit una de les possibles dinàmiques globals de creixement, però no precisament la més prudent.

El model de creixement accelerat valencià ha sigut cada vegada més extensiu i depredador de l'espai i del territori, ja caracteritzat per una pronunciada inadaptabilitat davant de les pressions antròpiques creixents, amb les conseqüències ecològiques negatives derivades de la degradació del sòl, el consum intensiu de recursos i la generació de

residus. Cal sumar a això els problemes derivats de la degradació dels paisatges rurals, de la gestió deficient dels recursos hídrics, especialment en el sud valencià, que amenacen la supervivència de la totalitat de les zones humides i d'algunes àrees agrícoles, així com els processos accelerats d'erosió que afecten intensament algunes zones de l'interior. D'esta manera s'ha accentuat el procés de desaparició de les hortes històriques de València i del Segura, així com d'altres regadius històrics tradicionals que contenen un important patrimoni paisatgístic, arquitectònic i hidràulic. En este sentit, doncs, hem compartit alguns dels riscos d'una versió dominant de la globalització, guiada fonamentalment pel benefici econòmic a curt termini.

Pel que fa a l'associacionisme i als moviments socials, i en part com a resposta al panorama abans descrit, s'ha produït un important desenvolupament, d'acord amb el que ocorre en les societats de modernitat avançada, de les associacions relacionades amb els nous problemes de la societat

global del risc, com és el cas de les associacions mediambientals, culturals, per la igualtat sexual, pacifistes o de cooperació per al desenvolupament. Es tracta de moviments molt crítics amb les tensions generades pel productivisme i el consumisme propis del capitalisme globalitzat, que busquen la seua reorientació des dels pressupòsits d'una democràcia integral de caràcter mundial que no excloga les problemàtiques del local. Moviments de referència valenciana que en alguns casos han pres contacte amb els anomenats moviments altermundistes, fet que ha suposat una manifestació d'allò que s'anomena "glocalització", és a dir, la interpenetració entre el fet global i el fet local.

2. Les transformacions de la població valenciana

La Comunitat Valenciana ha passat de tindre una població de tres milions de persones l'any 1970 a 4,7 milions d'habitants el 2005. Durant el 2008 s'han superat els 5 milions d'habitants, amb una taxa de creixement del

2% interanual, que situa la població valenciana entre les de major dinamisme demogràfic d'Espanya i la caracteritza amb un dels trets més característics de la globalització: l'emergència d'una societat cada vegada més pluriètnica i multicultural. La prolongació de l'esperança de vida s'ha unit a la brusca i permanent caiguda de la taxa bruta de natalitat, que en un quart de segle ha descendit a la meitat (del 19,3 al 10,9 per mil), de manera que el 85% de l'increment de la població prové dels fluxos immigratoris. El 2006, el percentatge d'immigrants ja superava el 13% de la població. Així, si anteriorment la major part dels immigrants estrangers eren europeus acomodats, els nous veïns són majoritàriament extracomunitaris (el 60% dels immigrants). La immigració és el major fenomen econòmic de l'actualitat, ja que suposa l'aportació d'una mà d'obra barata i flexible, determinada pel model de desenvolupament valencià, lligat a necessitats en la construcció, l'agricultura comercial, l'hostaleria i el servei domèstic.

Durant les últimes dècades del segle XX l'estructura demogràfica valenciana ha canviat molt significativament, com s'observa en l'estructura d'edats, que reflecteix la tendència cap a una piràmide de població clarament envellida i molt més regressiva que la de 1950, la qual cosa demostra que la Comunitat Valenciana ha seguit la senda europea de l'envelliment demogràfic. Este augment de l'envelliment genera repercussions en els índexs de dependència i en l'aparició de noves demandes socials. A partir de 1990 el creixement de la població valenciana es produeix quasi exclusivament com a resultat del saldo migratori positiu, ja que el moviment natural presenta un creixement pròxim a zero, si bé des de l'any 2000 es percep un repunt a causa de l'increment dels immigrants i de la natalitat autòctona.

Quant a la immigració, si en l'últim terç del segle XX es tractava d'una immigració intraestatal, de manera que les comunitats espanyoles amb major presència en

el territori valencià eren les de Castella-la Manxa i l'andalusa, en l'últim decenni s'ha incrementat la immigració d'estrangers, però ja no sols dels pròspers europeus del nord, que arriben a les costes valencianes a establir la seua residència, sinó d'immigrants de països en via de desenvolupament (Amèrica Llatina i Àfrica) i de l'est d'Europa, que vénen per motius laborals, amb papers o sense. L'augment ha sigut espectacular, sobretot a partir dels processos de regularització de la situació d'immigrants experimentats en els últims anys.

3. El progressiu avanç de la urbanització

El creixement de la població valenciana de fi de segle ha sigut territorialment molt desigual: la desena part de la població ocupa quasi la meitat del territori, mentre que més de les dos terceres parts (quasi el 70%) viuen en menys de la sisena part del territori. Les necessitats residencials

unides a la millora en els servicis locals, les comunicacions, les carreteres, els transports públics i els privats han fet créixer les corones exteriors de les àrees metropolitanes (Torrent, Paterna, Mislata, Alborai, Sant Vicent del Raspeig, Torrevel·la) i quasi han convertit la ciutat de València en una metròpoli com les que proliferen a escala global. També han crescut les ciutats intermèdies, de manera que s'ha consolidat una xarxa de municipis hereva de distintes fases d'urbanització i resultat de processos de creixement poc polaritzats; unes vegades fruit d'una llarga tradició industrial, d'altres com a centres comarcals, també com a resultat de l'auge turístic o per la proximitat de les capitals, des d'on s'han desplaçat moltes persones per l'alt preu de l'habitatge. De manera que s'ha conformat un territori amb un net perfil urbà que ha alterat els vells territoris rurals i ha redefinit, de pas, les antigues icones agràries a favor de les modernes icones urbanes i turístiques.

Quant a la distribució de la població pel territori, l'interior-nord es troba en un procés continu de despoblament, amb una població envellida, sense centres urbans i, per tant, amb escàs poder d'atracció de la immigració. Hi ha dos grans centres de concentració de la població, al voltant dels quals pivota la resta de la Comunitat Valenciana: València amb les Hortes, l'Alacantí/el Baix Vinalopó; i amb menys força el centre de la Plana Alta. El sud, tant d'interior com del litoral, es troba en clar procés de creixement, amb una població jove, una estructura urbana descentralitzada i amb gran atractiu per a la immigració. Així mateix, apareixen zones de transició entre l'estancament i el creixement, entre la concentració i el despoblament. A més de València es pot distingir una sèrie de subcentres territorials, com l'Alacantí, la Plana Alta, l'Horta Oest i el Camp de Morvedre; una àrea més turística, on destaquen les comarques de la Ribera Baixa, la Safor, la Marina Alta i la Marina

Baixa; una àrea clarament industrial, amb l'Alt Vinalopó, el Vinalopó Mitjà, el Baix Vinalopó i l'Alcoià, una àrea agrària extensiva, formada pels Ports, l'Alt Maestrat, l'Alt Palència, la Plana d'Utiel-Requena, els Serrans, la Canal de Navarres i la Vall d'Aiora, i una demarcació perifèrica, on destaquen el Racó d'Ademús i l'Alt Millars. En uns temps de progressiva globalització, les possibilitats d'integració del sistema urbà valencià a Europa passen per la seua incardinació en l'anomenat Arc Mediterrani, que es correspondria amb la integració de les regions d'Andalusia, Múrcia, Comunitat Valenciana, Catalunya i Balears amb tres regions franceses i cinc d'italianes, a més de les connexions de tipus global establides a partir dels ports i aeroports valencians. En tot cas la ciutat de València, a través d'una sèrie de polítiques de promoció de macroesdeveniments, ha anat transformant-se en una ciutat global mitjana, amb aspiracions a situar-se com a referent cultural i turístic en el món.

4. Els canvis en l'estructura social valenciana

El 2005 la pobresa relativa afectava el 20% de la població valenciana, mentre que en la dècada dels noranta s'havia assistit a un increment notable de la desigualtat. Per la seua banda, la desocupació persistent i massiva dels anys huitanta va deixar pas a un model de desocupació flexible, caracteritzat per una menor persistència i quantitat de desocupats, la qual cosa facilitava tant l'entrada com l'eixida de la desocupació, progressivament concentrada en els grups més dèbils davant del mercat de treball, al seu torn transformat per una tendència cap als contractes temporals de baixa qualitat.

Durant la fi de segle es va produir una intensa recomposició social. Es perfilava, així, una societat definida per la centralitat de les seues àmplies classes mitjanes emergents, assalariades i urbanes, per la tecnificació, la diferenciació interna i la crisi de la consciència de classe en els obrers industrials; per la pèrdua del nom-

bre, pes i homogeneïtat dels llauradors; per la creixent presència de la dona en tots els àmbits de treball, inclosos els de major responsabilitat; pel creixent nombre de jubilats i pensionistes, així com de joves la qualificació dels quals era major que mai. Però també s'advertia una creixent polaritat entre treballs de qualitat i treballs precaris, així com l'augment de la segmentació social, de les diferències en la percepció de rendes, de la persistència i fins i tot de l'increment de factors d'exclusió social generadors de noves formes de pobresa i de desigualtat. Tot això unit al desequilibri en la distribució espacial de la població, el risc d'esgotament d'alguns recursos naturals o la integració del multiculturalisme existent ja en la pràctica.

Al País Valencià l'avanç globalitzador també ha començat a generar significatius canvis en els estils de vida, en els hàbits sexuals i en la consideració del matrimoni com a institució central de l'estructura generacional. El divorci va ser legalitzat, l'avortament despenalitzat en alguns supòsits, es va incrementar l'ús dels anticonceptius, els sis-

temes legals i de benestar van reduir o van abolir la distinció entre fills legítims i il·legítims, l'activitat sexual es va remuntar a edats més primerenques i es va fer habitual abans del matrimoni, sent la cohabitació una forma familiar cada vegada més freqüent. També han aparegut nous patrons de formació de famílies, amb un augment del nombre de llars i una reducció de la seua grandària mitjana, l'increment del nombre de llars unipersonals, de famílies monoparentals i de les famílies "reconstituïdes", així com l'experimentació de formes no convencionals de parentiu i la intensificació dels processos d'individualització.

Pel que fa a l'educació, en els últims tres decennis s'ha produït l'entrada generalitzada de la població valenciana en el sistema educatiu. Així, mentre que a començaments dels anys seixanta més del 95% de la població només tenia un nivell educatiu equivalent a estudis primaris, esta proporció es reduïa a menys del 50% l'any 1997. D'altra banda, encara que haja augmentat significativament el percentatge de població valenciana amb estudis universitaris, en ter-

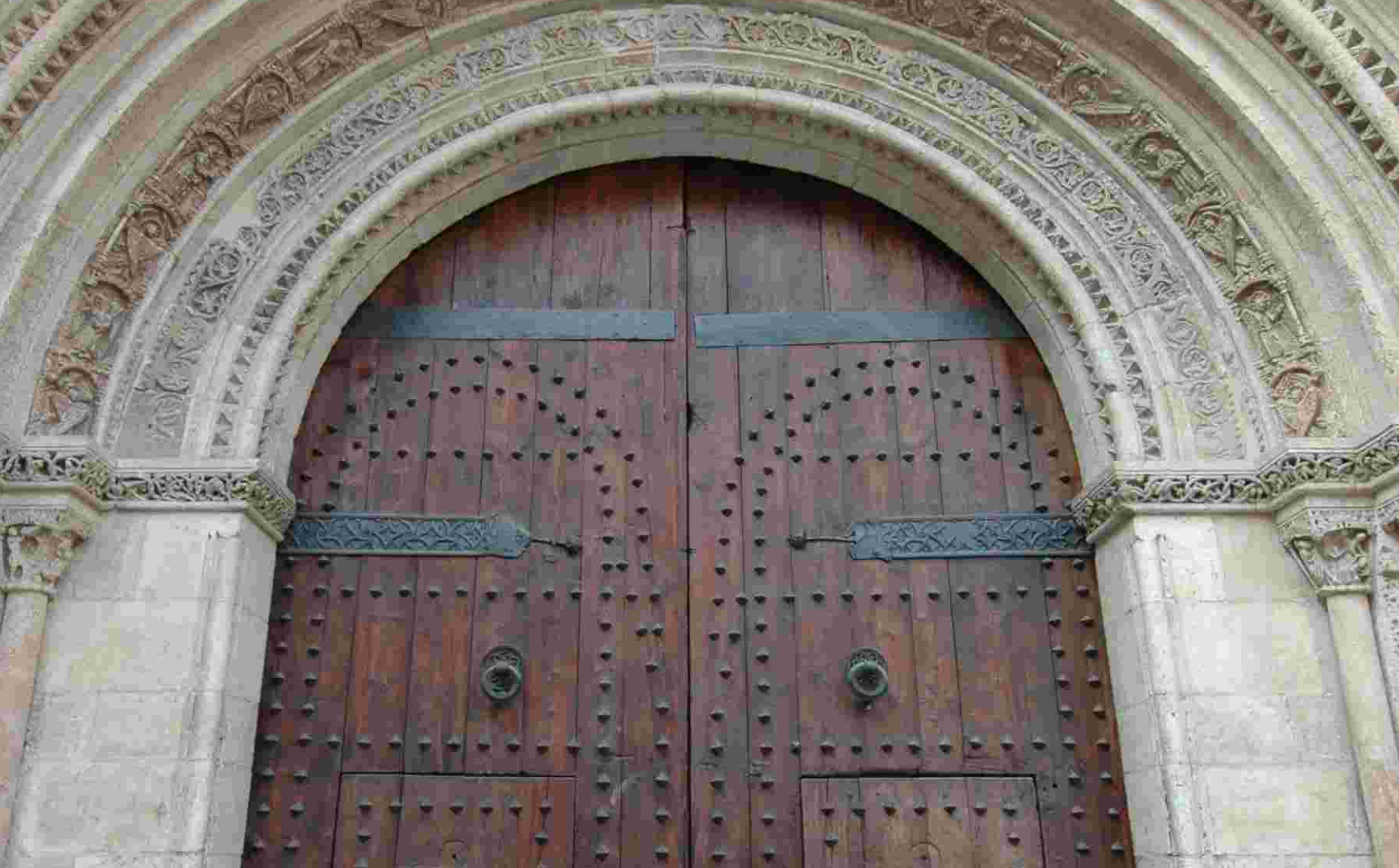
mes comparatius internacionals este percentatge és encara molt modest. En unes condicions d'economia competitiva globalitzada, caracteritzada per l'aposta per la informació i el coneixement, esta carència apunta a la necessitat d'un increment notable de la formació i en la inversió en investigació i desenvolupament per a poder avançar en el nou context mundial.

En una estructura social com la valenciana, en la qual el capital econòmic constitueix el principal recurs estratègic, els grups que disposen de major poder són els directius, empresaris, autònoms i treballadors a temps complet, amb vinculació amb la institució matrimonial, amb un esquema polític de dreta o centredreta, amb identitat nacional espanyola i usos lingüístics castellans. En el pol oposat, els grups socials més perjudicats estan formats per dones separades o divorciades, desocupats i obrers semiespecialitzats, amb una posició política de centreesquerra. Entre ambdós pols hi ha els grups intermedis, que posseeixen cert capital cultural o econòmic.

En el primer cas hi ha els hòmens sense relació matrimonial, jóvens de menys de 30 anys i dones fadrines menors de 40 anys amb faenes terciàries o relacionades amb el coneixement, amb un esquema polític d'esquerra, identitat territorial supraestatal i un model d'estat més descentralitzat que l'existent, a la qual cosa cal afegir una identitat preferentment valenciana, usos lingüístics bilingües i escassa religiositat. En el segon cas hi ha els hòmens viudos, majors de 60 anys, les dones casades o viudes de més de 50 anys amb faenes en el sector industrial i agrícola i les persones no actives per estar jubilades o dedicar-se a les feines de la casa; solen ser votants d'esquerra, amb identitat territorial estatal o subestatal, model d'estat regional o unitari, identitat dual (espanyola-valenciana), usos lingüístics valencians i adhesió a la religió.

Al nostre país també s'ha detectat el continu avanç mundial dels anomenats valors postmodernitzadors, que impliquen la decadència de les institucions

jeràrquiques i les normes socials rígides, l'expansió dels àmbits de l'elecció individual i la participació de les masses. Estos valors suposen, així mateix, la maximització del benestar individual i l'orientació a noves metes, més enllà de la submissió a l'imperatiu econòmic, així com el reconeixement de la importància de l'estètica, una nova mirada cap al passat (revaloració de la tradició), l'estima per l'autonomia local i individual i un sentiment comunitari. A estos aspectes cal afegir la preocupació pels riscos, la defensa de la pluralitat i la igualtat sexual, així com la preservació del medi ambient. En l'àmbit polític es concedeix una major importància a la participació i a l'autoexpressió, alhora que es posa èmfasi en la diversitat cultural d'estils de vida. Així mateix, la proliferació de biografies cada vegada més electives i reflexives (individualització), que aposten pel triomf individual i l'ètica de l'autorealització, es fa d'acord amb els requeriments del mercat i de l'estat, que impulsen mecanismes d'institucionalització i estandardització de les situacions de vida.

5. Les transformacions en l'àmbit religiós

El canvi social associat a la globalització també s'ha manifestat en l'àmbit religiós, en el qual ha progressat el procés de secularització, que denota una pèrdua d'influència de les institucions religioses i una separació entre les coses públiques i les privades, amb el confinament de la religió a l'àmbit de la privacitat. Al País Valencià, el sentiment de pertinença catòlica no s'ha erosionat significativament, encara que en els últims anys ha començat un procés de decadència. La gran majoria dels valencians (el 84% l'any 1995, el 77% el 2000) s'identifiquen com a catòlics, encara que esta identificació descendeix a favor dels que declaren que no pertanyen a cap religió (14% l'any 1995, 21% el 2000). L'adhesió a la religió catòlica no descendeix a causa de

l'adhesió creixent a altres religions, si bé amb l'increment de la immigració estes tenen major presència en la societat valenciana (cultes protestants o l'Islam). El desenganxament del catolicisme institucional s'aprecia en el fet que un 40% de la població valenciana declara que no va mai a l'església, o en el fet del creixement del relativisme moral, del pluralisme i de la permissivitat, amb una àmplia majoria que manté que no hi ha directrius morals amb caràcter universal i absolut (el 71% el 2000).

Tot això significa que la religió no és un aspecte molt important en la vida de la població valenciana, perquè la inculcació de la fe religiosa en el procés de socialització dels xiquets no es considera rellevant per al futur, i la confiança en l'Església està disminuint. Amb tot, el percentatge de persones que se senten religioses i que creuen en Déu es manté molt

estable, encara que no accepta el control institucional, fins i tot entre la població més fidel a l'Església, i es produeix un creixement del relativisme moral. Per això, encara que la religiositat persisteix, es modifiquen les lleialtats i les seues formes d'expressió; es troben poques respostes satisfactòries entre els agents institucionals de l'administració de la sacralitat i apareix, com a conseqüència, una religiositat electiva i a la carta, molt pròpia de les societats plurals de la modernitat avançada.

6. El factor global

La política valenciana tampoc ha estat aliena a les noves tendències d'intensificació de la globalització al nostre país, tot i que les diverses forces no han reaccionat igual. Així, mentre que l'esquerra i el nacionalisme clàssic valencià culpava de les seues reiterades derrotes electorals a la inconsciència

de l'electorat o al pèrfid espanyolisme, la dreta valenciana ha sabut plantejar una proposta de connexió de la societat valenciana amb el fet global, i ho ha fet d'una manera simbòlica i material a través de la política espectacular dels ja esmentats grans esdeveniments. Es pot estar d'acord en el fet que la manera de seleccionar, dissenyar, planificar, explotar i dotar de sentit estos grans esdeveniments és ecològicament insostenible, econòmicament inviable i a mitjà termini socialment desastrosa, però no és menys cert que davant de les propostes de connexió global que suposen estos esdeveniments, l'esquerra s'ha limitat a criticar-los reactivament, jugant contínuament en el camp proposat per la dreta i sense plantejar alternatives en el mateix camp de joc. A més a més, a través de l'aposta per la projecció global de València, la dreta, una vegada desactivat provisionalment el blaverisme i sense renunciar al patrimoni emotiu i sentimental de la identitat regional valenciana, ha sabut generar un emergent i nou sentiment d'orgull valencià que, lluny del vell complex d'inferioritat davant de Catalunya, proclama amb satisfacció que València "la coneixen en el món". Per contra,

l'esquerra s'ha quedat sense resposta, atrapada encara en la gàbia que conformen un confús projecte catalanòfil, un no menys confús discurs antiglobalització o l'anacrònica dependència de la política de la "Villa y corte".

El fet que València i el país siguen presentats per la dreta com una mena de Silicon Valley dels esdeveniments transmet la sensació de modernitat i d'avantguarda, de globalitat, de prosperitat, de connexió espectacular amb el millor del primer món. D'esta manera, sembla que és la dreta la que mira al futur i la que és "progressista", mentre que l'esquerra, presentada com a "carca", s'estanca en les commemoracions llastimoses del passat o es dedica a entrebancar el "progrés" globalitzador i generador de benestar. Com ha demostrat recentment la sociòloga Saskia Sassen, teòrica de les "ciutats globals", en el seu llibre *Una sociología de la globalización*, una gran part dels fenòmens que es continuen codificant i processant com a nacionals o subnacionals podrien ser en realitat exemples de la localització i la desnacionalització multiescalars que conformen la nova condició global del

món i de les ciutats. Raó per la qual caldria considerar, en el cas valencià, la reconfiguració d'allò que implica la "regió" i la "nació". En este sentit, convindria que l'esquerra compreguera què significa la globalització per a València i el País Valencià i com cal enganxar-s'hi des d'una perspectiva altermundista, però sense renunciar a plantejar uns esdeveniments propis alternatius. Al cap i a la fi, no són els valors esquerrans (solidaritat, redistribució, igualtat, sostenibilitat, actitud crítica) els que estan desfasats sinó la forma política de presentar-los i d'articular-los localment en el nou context global. Caldria, a més, repensar quin futur té un nacionalisme valencià antiespanyol, o si potser caldria reinventar el valencianisme en clau regionalista global (el País Valencià com una regió d'Europa, com a mínim). Això potser implicaria canviar velles cosmovisions, renunciar a certs dogmes desfasats i convertir el modern nacionalisme valencià en un *glocalisme* valencià "postnacionalista", és a dir, en una fórmula política, resolutiva i pràctica, de reivindicació de les singularitats valencianes dins la trama de connexions múltiples i indefugibles que ens situen al món contemporani.

L'empresa de tots

ALBERTO CATALÀ RUIZ DE GALARRETA President de Fira València

I vostés, a què es dediquen? Hi ha poques coses més difícils que respondre a una pregunta directa i senzilla. Fira València té una finalitat primordial: servir de canal perquè les empreses valencianes aborden els mercats internacionals. Va nàixer, d'alguna manera, fa més de noranta anys amb aquest objectiu.

Però en els temps que ens ha tocat viure, aquesta missió no deixa de ser una vaguetat. Perquè què és el realment important a l'hora d'aconseguir que les nostres empreses tinguin èxit en un mercat mundial i globalitzat, especialment en un entorn econòmic tan advers com l'actual?

La resposta és òbvia. Necessiten l'esforç de tots. Perquè, no ens confonguem, no hi ha ones sense mar ni muntanyes sense terra. Vull dir que no hi ha treball de cap actor que puga entendre's fora d'un context social superior. I aquesta afirmació cobra ara més sentit que mai, ara que estem travessant la pitjor crisi econòmica de la nostra història recent.

Des del meu punt de vista, el futur de les empreses de la nostra autonomia depèn de la seua habilitat per a reaccionar i de les estratègies —d'inversió, d'innovació, d'internacionalització— que van adoptar durant els feliços anys que deixem arrere, quan

encara no imaginàvem el que vindria després. Però depèn també, en gran mesura, d'una gran empresa on tots som actors importants, que ha de ser coneguda mundialment amb el nom de Comunitat Valenciana.

Hi ha una qüestió clau perquè aquest treball, el del llançament de l'empresa Comunitat Valenciana, tinga èxit. I és la definició de quina Comunitat volem. Aquesta és la qüestió fonamental. I que la definició siga vàlida per al conjunt de la societat. I, sobretot, que estiga per damunt de plantejaments conjunturals o d'interès polític. Quan ho aconseguim estarem en el moment en què els polítics

tindran poc marge d'actuació i s'ajustaran al mandat de la societat.

Com a pressuposició, voldria deixar clar que aquest no és un problema exclusiu de la societat valenciana. Ho és de la gran majoria de les societats desenvolupades com la nostra.

Definir-nos. Aquesta és la clau. Perquè per a donar una imatge exterior clara i contundent necessitem definir-la abans.

I, siga quina siga, apostar per ella.

A partir d'ací, cadascú ha de jugar el seu paper.

Però cal saber amb què comptem. Tenim

una situació geogràfica privilegiada i un clima excepcional. Açò no és mèrit de ningú. Ens ha sigut donat. Gaudim d'algunes instal·lacions que ens han convertit en focus d'atracció per a visitants: la Ciutat de les Arts i les Ciències de València, la Ciutat del Cinema d'Alacant, les infraestructures sanitàries, l'oferta d'oci, una naturalesa atractiva i una aposta pel desenvolupament sostenible. Combinem algun dels nostres atractius clàssics —el sol— amb una potent oferta cultural i unes ciutats habitables i amigables.

Però també cal ser conscients del que ens falta. Perquè en el camp de les infraestructures no estem on mereixem. En-

cara que comptem amb un port molt potent, el nostre aeroport no està a l'altura de les circumstàncies, les nostres infraestructures viàries no es corresponen amb el desenvolupament de la Comunitat, el tren d'alta velocitat que ens connecte amb Madrid tardarà a arribar i el corredor mediterrani de mercaderies encara més. En definitiva, en el terreny de les infraestructures hi ha un clar retard, que dificulta la nostra competitivitat —si no la impedeix— i que, d'alguna manera, ens trau del mapa del futur.

En aquesta situació, hi ha dos tasques importants que ens toquen a tots. El primer és lluitar per atenuar el retard en

infraestructures. El segon és donar visibilitat a tot el que té la nostra autonomia. Perquè el que no és visible no existeix. I el que no existeix és mort.

La primera tasca està íntimament relacionada amb la de definir quina Comunitat Valenciana volem i amb la de salvar aquest debat de qüestions conjunturals o particulars. Per a la segona, la visibilitat, hi ha qüestions que ens estan ajudant espectacularment, com ara la celebració de l'America's Cup o el Gran Premi d'Europa de Fórmula 1. Esdeveniments nous que situen la Comunitat en el mapa a la vista de molts milions de ciutadans del món i que ofereixen una imatge positiva del nos-

tre territori, com a terra de destinació per als negocis i per a l'oci. Paraules, negoci i oci, aparentment contràries, però en aquest cas perfectament compatibles.

I quin és el paper de Fira València en aquest procés? D'alguna manera, aquesta institució ha assumit el seu rol en els últims noranta anys. Fira València va nàixer a l'empara de les inquietuds d'empresaris i pioners valencians que necessitaven un canal per a donar a conèixer els seus productes i novetats al món sencer.

I a Espanya vam ser els primers a posar en valor aquest negoci de les fires. El 10 de maig de 1917 fou la data. Ací queda per a la història.

Aquell dia va marcar un moment clau. Una indústria potent, una força creadora important, buscava un canal. I del no-res i de tot, sobretot del poder d'aquesta societat que comprenia la seua pròpia demanda, naixia Fira València.

Des de llavors, aquesta institució no ha escatimat esforços a l'hora d'adaptar-se a les necessitats del teixit social i econòmic al qual presta servei i que, ara per ara, és la gran empresa de la qual parle des de l'inici d'aquest article i que respon al nom de Comunitat Valenciana.

De fet, fins fa pocs anys, Fira València era un assistent important per a l'exportació

dels sectors valencians. A poc a poc, vam assumir un nou paper que era el de ser focus d'atracció per a un altre tipus d'empreses no assentades en el nostre territori, però a les quals podíem prestar servei com a canal de comercialització dels seus productes.

Va ser un pas important. De limitar-nos a mostrar el que tenim a casa nostra pas-sàrem a ser captadors d'empreses d'altres territoris, que venien a la nostra instal·lació a col·locar els seus productes tant en el mercat nacional com en l'internacional. Va ser una evolució de llançadors de la nostra indústria a llançadors del nostre

territori i la nostra fira com a instrument per a vendre productes de qualsevol empresa en qualsevol mercat.

Però els temps han tornat a canviar. No deixaran de fer-ho i el nostre paper tampoc. Un exemple de la revolució que estem vivint és com ha variat el valor de la paraula exportació en els últims anys. Fenòmens com la multilocalització de les empreses han provocat que aquesta dada econòmica, que fins fa poc era clau, esdevinga un indicador de menor valor. Perquè ara les nostres empreses no exporten des de València a tercers països, sinó que, en molts casos, generen la

mateixa riquesa, o fins i tot més, venent a aquells països el que es produeix allà mateix. El valor del concepte exportació canvia de manera radical.

Nosaltres no podem romandre aliens a aquesta realitat. Cal no oblidar que un dels nostres motius fundacionals es troba en l'assistència a l'exportació.

Fira València viu en l'actualitat una nova etapa. Després de sis anys d'obres d'ampliació, comptem amb un recinte, la cambra més gran del món, cosa que ens dóna unes possibilitats i una versatilitat infinita.

En aquesta nova etapa, la institució s'ha plantejat la necessitat de reforçar les seues línies de negoci habituals i buscar noves fonts d'ingressos.

I per a guanyar aquest últim objectiu hem assolit noves fites. Per exemple, la signatura d'un contracte, d'acord amb el qual gestionarem la construcció i posada en marxa d'un recinte firal a San José de Costa Rica, que ha de convertir-se en la fira de referència a l'Amèrica Central. Estarà compost d'un recinte, dos hotels, un centre d'esdeveniments i un centre empresarial. Fira València triarà el projecte arquitectònic, gestionarà l'obra, farà el pla

de negoci de la nova empresa i en formarà els futurs treballadors. El saber fer de la nostra institució travessarà l'Atlàntic i, juntament amb nosaltres, també ho farà la Comunitat Valenciana.

En paral·lel, Fira València ha iniciat un pla d'internacionalització que comporta una nova línia de negoci en perfecta adaptació a la nova economia globalitzada. L'objectiu que es persegueix és doble. D'una banda, acostar els nostres expositors als seus mercats naturals. D'altra banda, aconseguir més visitants i expositors per a les nostres instal·lacions a València. Per a aquest doble fi, Fira València compromet

20 milions d'euros en el període 2007-2010 i l'esforç dels seus 320 treballadors.

La primera cita va ser Moscou, on, sota la marca paraigua de Fira València, els expositors dels certàmens Hàbitat València, Cevimasa, Marbre, Maderalia, Iberflora i Urbs dugueren la seua oferta al comprador rus. Els Emirats Àrabs foren la següent destinació i ja estem preparant accions en diversos punts d'Àsia i l'Europa de l'Est.

Es tracta de millorar el servei per als nostres expositors i, alhora, donar a conèixer la nostra marca en tots aquells mercats, amb

els quals esperem atraure nous visitants i expositors a les nostres instal·lacions.

Aquest pla respon a les noves necessitats dels nostres clients i a la nostra missió de cobrir-les. Perquè el temps d'esperar que el negoci tinga lloc a les nostres instal·lacions, com ocorria fins ara, ha acabat. Som nosaltres els qui hem d'eixir a conquerir els mercats, a convèncer que som l'instrument necessari per als contactes comercials. Que som la porta comercial més important per a un àrea geogràfica vasta i definida.

Actuacions com la de Costa Rica o el nostre pla d'internacionalització ens de-

finiran davant l'exterior. I propiciaran que puguem llançar les nostres empreses als mercats internacionals. I si bé aquesta missió està en els orígens de la nostra pròpia història, ara hem d'ampliar-la per a contribuir a promocionar la nostra Comunitat i, així, ajudar també les nostres empreses a buscar alternatives al mercat interior. Perquè —no ens equivoquem— aquesta empresa que tots hem de conèixer com a Comunitat Valenciana és el nostre principal actiu. O així hauríem d'entendre'l.

En definitiva, l'empresa més important de la nostra autonomia es diu Comunitat Va-

lenciana. Quan aconseguim que siga una marca del màxim prestigi al món, tota la resta de les empreses que s'hi assenten es beneficiaran d'aquest valor afegit. I les que no estiguen ací, hi voldran estar.

Ara, més que mai, necessitem potenciar la marca. Perquè ara, més que mai, necessitem vendre més i millor. En tots els sentits.

I és una responsabilitat de tots, perquè ningú pot afrontar-la en solitari. Fira València estarà ací, com durant els últims noranta anys, per a aportar tot el que estiga al seu abast en aquest procés.

La cohesió necessària i altres factors culturals en una societat avançada

VICENT SOS MUÑOZ Vicepresident de Netik Llc i soci de l'ACV Tirant lo Blanc

4 de novembre de 2008, més de cent mil persones es congregaven, en una nit excepcionalment càlida, al parc Grant de Chicago per assistir al discurs de Barack H. Obama, president electe pel Partit Demòcrata després de huit anys de republicanisme a la Casa Blanca. Poc abans, des del bonic i exclusiu hotel Biltmore, a Arizona, el senador John McCain havia fet el seu discurs de concessió, el qual el certificava com a indiscutible i amarg perdedor d'una molt dura

contesa electoral, en un temps particularment difícil per als Estats Units.

El diari *The Guardian* de Londres es va fer eco del discurs de McCain i el va qualificar de generós, cortés, digne i, sobretot, patriota. En això va coincidir amb *The Wall Street Journal*, un diari diametralment oposat quant a ideologia.

I és que John McCain, per damunt de la mera cortesia i d'un digne saber perdre,

va dir: "Aquests són temps difícils per al nostre país. I jo em compromet aquesta nit a fer tot allò que estiga a les meues mans per ajudar [Obama] que ens lidere davant els desafiaments a què ens enfrontem".

McCain afegeix explícitament que comparteix amb Obama "l'estima per aquest país i per tots els seus ciutadans, tant si m'han donat suport a mi o ho han fet al senador Obama. Desitge que Déu assis-

tisca l'home que ha sigut el meu oponent i que ara serà el meu president. Demane als americans [...] que no es desesperen en les circumstàncies actuals, sinó que creguen sempre en la promesa i la grandesa d'aquest país, perquè ací res no és impossible.” (CNN, 2008)¹

Les diferències entre els dos candidats, ferotgement exposades durant la campanya electoral, han deixat pas a un substrat compartit, una sèrie de valors i referents assumits, que són en bona mesura indiscutibles i que serveixen en moments clau com a refugi, per a una entesa bàsica de principis.

L'alta categoria moral que s'atribueix a aquests principis els confereix sostenibilitat

al llarg del temps i independència —en general— de la mera voluntat dels individus que ostenten posicions de poder. La manifestació d'aquests principis als Estats Units pot semblar un poc exagerada per al gust de molts amb, potser, preferències més sòbries en l'expressió. Tot i això, difícilment es pot deixar d'apreciar el caràcter aglutinador i l'estabilitat a llarg termini que aquest tipus de principis compartits poden donar a una societat.

Indústria tradicional, valor afegit i innovació

L'any 1993, quan una crisi similar a la que patim hui en dia va posar en entredit el model econòmic basat en la indústria tradicional valenciana, es van dur a terme

una sèrie de debats entre economistes i polítics valencians, per tal de dilucidar quin seria el model que superaria la crisi i definiria l'economia valenciana per a la següent dècada.

En determinats cercles es considerava superada l'època industrial basada en la indústria emprenedora, local i tradicional. També es prenien com a models societats com Califòrnia i Florida. La primera, avantguardista, amb una gran capacitat d'innovació basada en el coneixement i activitats d'alt valor afegit; la segona, fonamentada en un model de serveis turístics i d'explotació del territori a base de construcció residencial —segons habitatge i allotjaments per a retirats— i infraestructura de suport al turisme.

¹ CNN. [4/11/2008]. Citació extreta el 5/12/2008 de <http://edition.cnn.com/2008/POLITICS/11/04/mccain.transcript/>

Amb la perspectiva que dóna el temps, es pot apreciar que València s'ha anat assemblant al model de Florida, tot i que amb importants matisos: bona part de la indústria tradicional valenciana ha sigut capaç de reinventar-se i continuar competint amb èxit dins de sectors com el taulell o la distribució alimentària. És important, doncs, reconèixer el paper cabdal de la nostra indústria tradicional; no subestimar-la i aprendre de les seues receptes d'èxit. Empreses com Mercadona, amb una gestió i coneixement exquisits del consumidor i una integració innovadora de la cadena de subministrament, han sigut capaces de créixer sostingudament i posicionar-se amb solvència en un sector competitiu, madur i complex.

En una societat tant diversa com la valenciana, aquesta innovació es pot donar d'una manera aïllada, anecdòtica i disgregada o amb una certa coherència estratègica. Alhora, la sostenibilitat d'aquesta innovació estarà determinada pel grau del seu valor afegit i per la capacitat d'acumular coneixement

dins del teixit social i econòmic.

Cal preguntar-se, per tant, si és possible traslladar els models d'èxit d'entitats concretes i generalitzar-los a una societat que aspira a estar entre les primeres regions d'Europa i del món, tal com ho estan Califòrnia, Baviera o Israel.

Si mirem cap a Silicon Valley (Califòrnia) com a societat paradigmàtica, capaç de reinventar-se i atraure talent a nivell mundial, amb una alta qualitat de vida i una identitat pròpia i diferenciada, hi ha una sèrie de factors d'èxit que William F. Miller², de la Universitat de Stanford ha identificat i que estan resumits en la taula 1.

Al meu parer, hi ha dos factors destacables per la seua particular rellevància en el cas valencià: (1) la necessària dinàmica social quant a la col·laboració entre empreses, institucions governamentals i altres agents socials i (2) un sistema empresarial obert, amb porositat en les

fronteres entre empreses, emprenedors i institucions locals, emmarcat en un sistema de xarxa social.

Tot reconeixent la diversitat i la diferència i malgrat les discrepàncies i els enfrontaments —tant actuals com històrics— dins la societat valenciana, cal posar unes bases sostenibles que ajuden a teixir aquestes complicitats entre els diferents actors socials i econòmics de la nostra terra.

Un punt de vista basat en l'experiència personal

En els últims anys, m'he trobat personalment amb molts valencians (empresaris, estudiants i emprenedors) en llocs com Xangai, Ciutat del Cap, Nova York, Londres, etc. De vegades, hi havia la complicitat o, almenys, la cordialitat del substrat comú. En altres ocasions, els conflictes subjacents de la nostra societat —sobretot pel que fa a conflictes identitaris no resolts— fan que manquen punts comuns

² Miller, W. F. (2000). *The "Habitat" for Entrepreneurship*. Palo Alto: Stanford Project on Regions of Innovation and Entrepreneurship.

de trobada, senzills i assumibles per tots els valencians pel simple fet de ser-ho.

Aquesta és una característica que es manifesta en diversos nivells: per una banda, la manca d'unitat en uns principis bàsics es transmet a l'exterior com una feblesa, moltes vegades no explícita, però no obstant això subjacent.

Després d'haver viscut durant molts anys a Anglaterra i als Estats Units i haver fet llargues estades professionals als cinc continents, tinc la impressió que València té una oportunitat davant seu per a enfortir la capacitat innovadora i millorar el seu posicionament com a regió de referència en l'àmbit europeu i mundial. El

lideratge coherent, de què parlàvem abans com a necessari per a la innovació sostinguda, es troba actualment excessivament fragmentat. Els partidismes — tan importants en ocasions— han d'esdevindre secundaris a l'hora d'afrontar, definir i projectar un model de societat cohesionat.

Aquest lideratge ha de vindre necessàriament des del poder polític, ja que és aquest el que té la legitimitat i la visibilitat social. La complicitat amb els agents socials i econòmics és sense cap mena de dubte un factor crucial: les diferents sensibilitats i faccions del poder polític no se sentiran legitimades per a recolzar posicionaments cohesionats sense una clara demanda social.

En aquests moments de canvi i incertesa econòmica, la societat valenciana ha de buscar fórmules per a reinventar-se i veure l'oportunitat que tenim davant per a redefinir el nostre model de creixement. Les dificultats que València puga experimentar no seran principalment tècniques, en tant que la massa crítica empresarial, de capital i de coneixement existeix i és madura. El repte a què ens enfrontem és més de fons, ja que passa per canviar hàbits d'enfrontament i recels innecessaris que llasten la societat de manera intangible, però no per això menys real.

És per això que vull incidir en la necessitat d'un canvi paradigmàtic en les relacions i complicitats dins de la nostra

TAULA 1:
CARACTERÍSTIQUES D'UNA SOCIETAT INNOVADORA I EMPRENEDORA

[Miller, 2000]

► **Concentració de coneixement com a camí cap a la generació d'ocupació d'alta qualitat:** cal una interacció dinàmica entre la creació de coneixement i la seua explotació empresarial.

► **Presència de recursos humans d'alta qualitat.** Com a conseqüència de la necessària concentració del coneixement, una regió no pot servir una economia del coneixement i avançar cap a l'alt valor afegit sense mà d'obra d'alta qualitat. Per aquesta raó, cada regió hauria de fer especial èmfasi en l'educació i la formació.

► **Una gran força de treball mòbil** contribueix a l'aprenentatge col·lectiu en la comunitat. Encara que no es permet la transferència de secrets comercials, professionals i empleats comparteixen coneixement tàcit quan passen d'una empresa a una altra.

► **Un clima empresarial que premie la presa de riscos i no castigue el fracàs benintencionat.**

► **Un entorn empresarial obert,** amb porositat de les fronteres entre les empreses, els emprenedors i les institucions locals, en un sistema de xarxa social.

► **Presència d'institucions de recerca i universitats que interactuen eficaçment amb la indústria.**

► **Presència d'un sector de capital risc familiar amb la innovació.** En les empreses innovadores, els principals actius són les idees, els recursos humans i el coneixement de la tecnologia i els mercats.

► **La dinàmica social quant a la col·laboració entre empreses, institucions governamentals i altres agents socials.**

► **Acceptació de la diversitat i la joventut.** Silicon Valley compta amb un gran nombre de joves empresaris i de molts empresaris immigrants.

► **Alta qualitat de vida.** Els treballadors altament qualificats són sol·licitats arreu del món i tenen oportunitats i opcions sobre el lloc on treballar. Aquests treballadors poden anar on vulguen però, lògicament, busquen una alta qualitat de vida, bones escoles per als seus fills, un bon sistema sanitari, recreació i alta qualitat en l'habitatge i l'entorn.

societat. València té en l'actualitat l'oportunitat d'esdevindre una societat amb uns principis bàsics assumits per tots els agents socials i aquesta cohesió és una font de fortaleza que no s'ha de subestimar. Només cal mirar com es comporten altres societats que han tingut al llarg del temps un èxit notable i que han creat un entorn social d'alta qualitat per als seus ciutadans.

València ha evolucionat moltíssim en els últims anys. Hem millorat notablement en qualitat de vida, projecció internacional i capacitat empresarial. Si a aquest esperit innegable de superació, sumem una acció coordinada entre els agents econòmics i polítics i afegim les sinergies

d'una major cohesió social, la potencialitat de la nostra terra, en la meua opinió, és molt elevada i pense que no podem desapropiar aquesta oportunitat, per nosaltres i per les generacions de valencians que vindran.

L'oportunitat per a millorar està davant de nosaltres i ens cal una unitat de principis que aplegue un espectre polític ample, els sectors empresarials propis i els agents socials que volen situar València en primera línia, en primera plana. Potser ens cal prendre nota de certs aspectes positius del patriotisme cohesionador americà, dels models econòmics basats en la innovació d'alt valor afegit de Califòrnia, del respecte per la tradició i la cerca de la modernitat bava-

reses, de l'esforç concertat entre els poders polítics, econòmics i socials dels clústers econòmics israelians.

Aquestes societats tenen en comú el consens a l'hora de compartir certs principis i objectius i un lideratge, polític, econòmic i social, que sap deixar de banda en determinades qüestions claus, els interessos exclusivament propis pels del bé general a llarg termini. Això ha redundat en un benefici innegable quant a qualitat de vida, benestar econòmic, estabilitat social i orgull propi. Als valencians, ens cal innovar socialment i trobar formes d'entesa per a avançar sòlidament en aquesta direcció.

Parafrasejant Obama, «Sí, podem.»

La projecció històrica dels valencians al món

FRANCESC ROCA ROSELL Universitat de Barcelona

La projecció històrica dels valencians al món comença molt aviat, quan el nou Regne de València, fundat pel rei Jaume I, és als seus inicis. A part del mateix rei en Jaume, nascut a la ciutat-estat occitana de Montpeller, qui escriu una part de la seva autobiografia, el *Llibre dels fets*, a terres valencianes, els primers noms valencians de ressò internacional són Arnau de Vilanova, Francesc Eiximenis, Pere Comte, Joanot Martorell, Ausiàs March i els germans Vicent i Bonifaci Ferrer.

1. Els primers clàssics

Arnau de Vilanova

El nom del metge i tractadista Arnau de Vilanova, escrit en diverses llengües com ara el francès, l'italià o el llatí, és a la coberta de les diverses edicions i traduccions de les seves obres i ha estat adoptat per a donar nom a alguns grans hospitals de l'Arc Mediterrani nord-occidental.

Eiximenis

L'obra teoricopràctica del frare franciscà Francesc Eiximenis, gironí de naixença

i enciclopedista *avant la lettre*, és considerada, al llindar del segle XXI, com una de les 10 grans fites de la urbanística de tots els temps en una llista que comença amb el codi d'Hammurabi (vegeu www.mcrit.com/actuarban/mastereapc/city_planners). Eiximenis va escriure el *Regiment de la cosa pública* cap al 1383. El llibre es va publicar a la ciutat de València el 1499.

Pere Comte

L'arquitecte Pere Comte, després d'haver intervingut en la construcció de la seu

i del palau de la Generalitat, fou el responsable de la direcció de les obres de la Llotja de València, un edifici que la UNESCO va declarar, el 1996, part del patrimoni històric arquitectònic de la humanitat.

Tirant lo Blanc

La novel·la *Tirant lo Blanc* (1490), de Joanot Martorell i Martí Joan de Galba, fou traduïda en la seua època al castellà, el francès i l'italià i ha experimentat, des del 1988, un *boom* extraordinari, amb traduccions a l'anglès, en dues versions diferents, i altres llengües de gran difusió com el xinès mandarí, el rus, el portuguès o l'alemany. També ha estat traduïda a llengües d'àmbit més restringit com l'holandès, el suec, el finès o el romanès.

Igualment, ha estat adaptada a llenguatges com els de l'òpera, el ballet, el còmic o el cinema i n'hi ha moltes edicions, i reedicions, en diferents formats.

Ausiàs March

Amb la poesia d'Ausiàs March no ha succeït el mateix, ja que la poesia és, sempre, més difícil de traduir, però, Ramon Pelegró, *Raimon*, n'ha fet versions cantades extraordinàries, les quals, en disc, CD o vídeo disc, han arribat fins al Japó, on el cantant de Xàtiva és especialment reconegut.

Vicent Ferrer

Coneixem l'alta qualitat dels sermons de Vicent Ferrer gràcies a les transcripcions que en feren els seus acompanyants i deixebles. Amb variants diverses, el nom de Vicent Ferrer ha esdevingut geogràfic,

ja que identifica esglésies, monestirs i ciutats a l'Amèrica Llatina. A Brasil, per exemple, hi ha la *Cidade de São Vicente Ferrer*, a l'estat de Pernambuco, i una altra amb el mateix nom a l'estat de Maranhão.

La Bíblia valenciana de 1478

L'edició feta a València de la traducció catalana que Bonifaci Ferrer, germà de Vicent, féu de la Bíblia té una data excepcional: 1478. És excepcional perquè les altres edicions són totes posteriors: la francesa és de 1530, l'alemanya de Luter de 1530, l'anglesa de 1535, la italiana de 1562, i la castellana, amb peu d'impremta a Basilea, de 1569. Arran de la destrucció que patí, d'aquella obra de Bonifaci Ferrer només ens n'ha quedat un sol full, l'últim.

2. Els primers moderns

En l'Europa en construcció de les societats modernes, alguns valencians hi tenen un paper destacat. Són Joan Lluís Vives, Frederic Furió, Francesc de Borja, Jerònima Galés i Josep de Ribera.

Vives

L'obra coneguda, editada, traduïda i estudiada de Joan Lluís Vives i March fou escrita i publicada, inicialment, en la llengua científica dels temps moderns: el llatí, que també utilitzarà en el segle XVIII el botànic Cabanilles.

Des dels Països Baixos, París o Anglaterra, Joan Lluís Vives afinà molt en temes tan actuals com Europa, l'anàlisi de la pobresa o l'educació de les dones. Arribà tan al fons d'aquestes qüestions que ha estat considerat una gran figura del pensament europeu modern.

Furió

Frederic Furió féu una anàlisi molt suggestiva de la política i de les formes de govern, que es publicà el 1559. En distingia quatre models: les monarquies absolutes, que no eren el millor sistema; les monarquies pactades, entre rei, noblesa i burgesia urbana; els governs aristocràtics, els de la noblesa; i les repúbliques populars, el "govern de plebeus" del qual només troba l'exemple suís.

Francesc de Borja

Repartides entre 68 estats del món actual, hi ha prop de 200 universitats de la Companyia de Jesús, amb dos milions d'alumnes. La primera de totes fou la que va obrir a Gandia el tercer general de la Companyia: Francesc de Borja. Antic virrei de Catalunya, era membre destacat d'una de les famílies de polítics i eclesiàstics més destacades dels temps moderns: els Borja.

Jerònima Galés

Les impremtes han estat l'inici d'una de les revolucions més importants de tots els temps: la revolució de les idees fixades sobre un paper escrit que es pot distribuir àmpliament. A València, la impremta de Jerònima Galés, i d'altres a tot l'Arc Mediterrani i a l'Europa otomana, va editar textos clau com la Crònica de Jaume I, els Furs o les constitucions pactades entre la corona i la Generalitat Valenciana. Segons el web www.pixelcreativo.com, Galés és "a Sixteenth-century woman printer".

Josep de Ribera

Els temps moderns són, també, els temps del barroc, de la suma de contradiccions, clarobscur i tragèdies que han estat definides com barroc. Josep de Ribera va pintar, sobretot, al Regne de Nàpols, un dels set estats de la monarquia composta de la confederació catalanoaragonesa. Les

seves obres s'exposen a molts dels grans museus del món, com ara L'Ermitage de Sant Petersburg, on es pot veure la sensacional *Al·legoria de la Història*.

3. Els il·lustrats

Els il·lustrats valencians són a París, Londres, Madrid o Cadis i van a treballar a Amèrica, Mèxic, l'Orinoco, Perú o els confins d'Europa (Sant Petersburg, per exemple). Els qui han tingut més ressò són: el pedagog Francesc Amorós, el compositor Vicent Martín i Soler, el botànic Antoni Josep Cabanilles, el metge vacunador Francesc Balmis, l'escultor i arquitecte Manuel Tolsà i l'erudit Gregori Maïans, a més dels viatgers i científics Jordi Joan, Josep Gumilla, Lluís Sales i Antoni Ponz.

Amorós

Francesc Amorós és considerat actualment l'iniciador a Europa de la gimnàstica com a mètode pedagògic i, en especial, de la gimnàstica dedicada a formar els futurs militars. Bona part de la seva feina es va desenvolupar a París i els seus tractats es van publicar, inicialment, en llengua francesa.

Martín i Soler

Vicent Martín i Soler es va formar com a compositor d'òperes i ballets a Nàpols. Després, a Viena, les seves òperes (cinc) van esdevenir les preferides de la cort im-

perial i del públic. Tenia més espectadors i se'n feien més representacions que les dels dos grans rivals: Mozart i Salieri. El 1788, fou cridat per Caterina II, tsarina de Rússia, a Sant Petersburg, on compongué, tret d'un parèntesi de tres anys també com a compositor a Londres, romandria fins a la seva mort el 1806. A Sant Petersburg, Martín i Soler compongué noves òperes i ballets.

Cabanilles

Antoni Josep Cabanilles es formà com a botànic a París, on publicà en francès i llatí diversos textos científics. Com a director, donà una gran empenta al Reial Jardí Botànic de Madrid. Féu un gran estudi sobre el País Valencià: les *Observaciones sobre la Historia Natural, Geografía, Agricultura, Población y Frutos del Reyno de Valencia*. Més de dos-cents anys després, les *Observaciones* continuen sent un text exemplar, un dels millors llibres sobre l'economia i les condicions de vida del país, amb un apèndix sobre botànica en quatre llengües: llatí, francès, castellà i català.

Balmis

El cap de la reial expedició filantròpica de la vacuna de 1803-1810, una de les primeres vacunacions massives contra la verola de la història d'Amèrica i de Filipines, fou el metge Francesc Balmis i Berenguer. El sotschap fou un altre metge 25 anys més jove: Josep Salvany i Lleopart. Balmis i Salvany realitzaren desenes de milers de vacunacions des del Carib fins als Andes i, a més, establiren unes xarxes de vacunació basades en una xarxa física de dipòsits del vaccí. Malauradament, aquestes xarxes van desaparèixer durant les revolucions liberals americanes, però avui, a Mèxic, a la UNAM, hi ha el *Centro de Educación Médica Continua 'Dr. Francisco Balmis'*.

Tolsà

El Museu 'Manuel Tolsà' de Mèxic D.F. és un museu dedicat a l'arquitecte, higienista, escultor i dissenyador Manuel Tolsà. Nomenat, el 1790, director de l'Acadèmia de Sant Carles de Mèxic, ensenyà i projectà

especialment esglésies i obra pública, com ara l'abastiment d'aigua potable de la ciutat de Mèxic, el drenatge de molts sectors del seu territori urbà i la replantació forestal d'alguns espais.

Maians

D'Oliva estant, l'erudit Gregori Maians i Siscar, després d'haver estudiat a les universitats de València i Salamanca, es va fixar un ambiciós pla personal de treball i va establir relacions epistolars amb alguns dels il·lustrats europeus més destacats. Va preparar una nova edició de les obres de Joan Lluís Vives.

Viatgers il·lustrats

Jordi Joan i Santacília va escriure, juntament amb A. Ulloa, les *Observaciones astronómicas de las cuales se deduce la figura y magnitud de la Tierra* (1748). També escriví *Viaje a la América Meridional i Estado de la astronomía en Europa* (1773). Josep Gumilla, com a resultat de les seves recerques geogràfiques i antropològiques, va publicar un llibre amb un

títol bastant explícit: *El Orinoco ilustrado y defendido* (1741). Lluís Sales és l'autor de *Notícias sobre la provincia de California* (1794). Antoni Ponz, el *Viaje de España* (1772-1794) i el *Viaje fuera de España* (1785), sobre França, els Països Baixos i Anglaterra.

4. Els romàntics

Alguns valencians del segle XIX tingueren, sense cap plataforma prèvia al seu país, una gran projecció internacional. Així serà en el seu temps i després, amb alts i baixos, fins al segle XXI. Els més destacats són Francesc Tàrraga, músic, compositor i guitarrista, a Europa, i Rafael Gustavino, arquitecte i constructor, introductor de la *Catalan Vault* a Amèrica. Els mòbils Nokia han incorporat i utilitzen habitualment un fragment del *Gran vals* de Francesc Tàrraga. I dos-cents edificis de Manhattan, a Nova York, o les oficines del Govern Federal, a Nova Delhi, es basen en

les voltes de maó pla del 'Guastavino System'. Un cas a part és el de José Martí, polític i escriptor romàntic nascut a l'Havana, fill d'un valencià emigrat a Cuba i heroi de la lluita per la independència de la major de les illes del Carib.

5. Genis contemporanis

Les actuacions i les creacions d'alguns genis valencians, de naixença o d'adopció, del segle XX tingueren una gran projecció internacional. Aquestes creacions s'han fet, sovint utilitzant els nous camins de la reproducció de la imatge i el so: la fotografia d'Agustí Centelles, els discos de Raimon, el cartellisme amb quadricromies i el fotomuntatge de Josep Renau, el llibre de butxaca de Marí Civera i Joan Fuster, els cartogrames geoeconòmics de Romà Perpinyà Grau, el cinema de Vicent Blasco Ibàñez, l'alumini d'Andreu Alfaro,

l'acer de Santiago Calatrava Valls i la museografia de Tomàs Llorens. També els nous camins de la medicina: la cirurgia experimental de Manuel Corachan o la sexologia de Fèlix Martí. Cal afegir-hi la participació d'un valencià, Rafael Altamira, en el primer tribunal internacional de l'Haia i els molt qualificats observadors i mediadors valencians en conflictes internacionals complexos (Antoni Llidó i Joan E. Garcés, a Xile, Alfons Cucó, Ernest Lluch i Ricard Pérez Casado, als Balcans).

El *Diccionari per a ociosos* (1964), *Dictionary for the idle* (1992) de Joan Fuster, traduït a tres llengües, és un bon exemple de les produccions valencianes contemporànies. Una literatura d'idees àgil, directa i adreçada amb un somriure mig amagat als nous 'ociosos' de la futura societat postindustrial.